

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

1 maart 2019

**Onderzoek van de financiële verslagen
over de boekhouding van de politieke partijen
en hun componenten**

(boekjaar 2017)

VERSLAG

NAMENS DE CONTROLECOMMISSIE
BETREFFENDE DE VERKIEZINGSUITGAVEN EN
DE BOEKHOUDING VAN DE POLITIEKE PARTIJEN
UITGEBRACHT DOOR
DE HEER **Luk VAN BIESEN**

INHOUD

Blz.

I. Inleiding	3
II. Tijdschema	5
III. Overzicht van de onderzoekswerkzaamheden	6
IV. Bespreking en stemming – vergadering van 29 januari 2019	7
V. Bijlagen:	
A. Advies van het Rekenhof	8
B. Reacties van de politieke partijen	60

Zie:

Doc 54 **3161/ (2017/2018):**

001 tot 004: Financiële verslagen over de boekhouding van de politieke
partijen en hun componenten (boekjaar 2017).

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

1er mars 2019

**Examen des rapports financiers
sur la comptabilité des partis politiques
et de leurs composantes**

(exercice 2017)

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION DE CONTRÔLE
DES DÉPENSES ÉLECTORALES ET
DE LA COMPTABILITÉ DES PARTIS POLITIQUES
PAR
M. **Luk VAN BIESEN**

SOMMAIRE

Pages

I. Introduction	3
II. Calendrier	5
III. Aperçu des activités de contrôle	6
IV. Discussion et vote – réunion du 29 janvier 2019	7
V. Annexes:	
A. Avis de la Cour des comptes	34
B. Réactions des partis politiques	60

Voir:

Doc 54 **3161/ (2017/2018):**

001 à 004: Rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques
et de leurs composantes (exercice 2017).

10541

**Samenstelling van de commissie op de datum van indiening van het verslag/
Composition de la commission à la date de dépôt du rapport**

Voorzitter/Président: Siegfried Bracke

A. — Vaste leden / Titulaires:

N-VA Inez De Coninck, Peter Dedecker, Rita Gantois,
Goedelee Uyttersprot
PS André Frédéric, Ahmed Laaouej, Laurette Onkelinx
MR David Clarinval, Richard Miller, Damien Thiéry
CD&V Raf Terwingen, Servais Verherstraeten
Open Vld Luk Van Biesen, Vincent Van Quickenborne
sp.a Hans Bonte
Ecolo-Groen Gilles Vanden Burre
cdH Francis Delpérée

B. — Plaatsvervangers / Suppléants:

Rita Bellens, Werner Janssen, Koen Metsu, Robert Van de Velde, Brecht Vermeulen
Frédéric Daerden, Eric Thiébaut, Fabienne Winckel
Gilles Foret, Isabelle Galant, Vincent Scourneau, Stéphanie Thoron
N, Jef Van den Bergh, Stefaan Vercamer
Egbert Lachaert, Nele Lijnen, Dirk Van Mechelen
David Geerts, Karin Temmerman
Kristof Calvo, Jean-Marc Nollet
Georges Dallemagne, Catherine Fonck

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie
PS	:	Parti Socialiste
MR	:	Mouvement Réformateur
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten
sp.a	:	socialistische partij anders
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
cdH	:	centre démocrate Humaniste
VB	:	Vlaams Belang
PTB-GO!	:	Parti du Travail de Belgique – Gauche d'Ouverture
DéFI	:	Démocrate Fédéraliste Indépendant
PP	:	Parti Populaire
Vuye&Wouters	:	Vuye&Wouters

Afkortingen bij de nummering van de publicaties:

DOC 54 0000/000: Parlementair document van de 54e zittingsperiode +
basisnummer en volgnummer
QRVA: Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV: Voorlopige versie van het Integraal Verslag
CRABV: Beknopt Verslag
CRIV: Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag
en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken
(met de bijlagen)

PLEN: Plenum
COM: Commissievergadering
MOT: Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Abréviations dans la numérotation des publications:

DOC 54 0000/000: Document parlementaire de la 54e législature, suivi
du n° de base et du n° consécutif
QRVA: Questions et Réponses écrites
CRIV: Version Provisoire du Compte Rendu intégral
CRABV: Compte Rendu Analytique
CRIV: Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le
compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu
analytique traduit des interventions (avec les an-
nexes)

PLEN: Séance plénière
COM: Réunion de commission
MOT: Motions déposées en conclusion d'interpellations
(papier beige)

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen:
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel.: 02/ 549 81 60
Fax: 02/549 82 74
www.dekamer.be
e-mail: publicaties@dekamer.be

De publicaties worden uitsluitend gedrukt op FSC gecertificeerd papier

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes:
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél.: 02/ 549 81 60
Fax: 02/549 82 74
www.lachambre.be
courriel: publications@lachambre.be

Les publications sont imprimées exclusivement sur du papier certifié FSC

I. — INLEIDING

De Kamer van volksvertegenwoordigers verleent, per politieke partij die in de Kamer door ten minste één parlements­lid vertegenwoordigd is, een dotatie aan de vzw die daartoe door de betrokken partij wordt aangewezen¹.

Om aanspraak te kunnen maken op deze dotatie, moet een partij, in haar statuten of haar programma een bepaling opnemen waarbij zij zich ertoe verbindt om in haar politieke actie ten minste de rechten en vrijheden, zoals gewaarborgd door het bij de wet van 13 mei 1955 bekrachtigde Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950 en door de in België van kracht zijnde aanvullende protocollen bij dit Verdrag, in acht te nemen en door haar diverse geledingen en verkozen mandatarissen te doen in acht nemen².

De totale jaarlijkse dotatie voor elke politieke partij is samengesteld uit de volgende bedragen³:

1° een forfaitair bedrag van 125 000 euro. Dit bedrag wordt verhoogd met 50 000 euro indien in de Senaat minstens een lid tot dezelfde politieke partij behoort⁴;

2° een aanvullend bedrag van 2,5 euro per geldig uitgebrachte stem, ongeacht of het een lijststem dan wel een naamstem is, op de door de politieke partij erkende kandidatenlijsten bij de laatste wetgevende verkiezing tot de gehele vernieuwing van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Dit bedrag wordt verhoogd met 1 euro per geldig uitgebrachte stem voor de verkiezing van de Kamer van volksvertegenwoordigers indien in de Senaat minstens een lid tot dezelfde politieke partij behoort⁵.

De bedragen vermeld onder 1° en 2°, worden aangepast aan de schommelingen van het indexcijfer der consumptieprijzen. De indexcijfers van respectievelijk januari 1997 en januari 2006 worden als basis genomen⁶.

¹ Art. 15 en 22 van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen.

² Art. 15bis van de wet van 4 juli 1989.

³ Art. 16, eerste lid, van de wet van 4 juli 1989.

⁴ Om vast te stellen dat minstens een lid in de Senaat tot dezelfde politieke partij behoort, dient minstens één lid van deze partij in de Senaat dit bij brief aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers te bevestigen. De verhoging blijft van toepassing tot de volgende gehele of gedeeltelijke vernieuwing van de Senaat: art. 16, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989.

⁵ Zie vorige noot.

⁶ Art. 18, eerste lid, van de wet van 4 juli 1989. Het tweede lid bepaalt: "De in het eerste lid bedoelde aanpassing aan de schommelingen van het indexcijfer der consumptieprijzen wordt niet toegepast vanaf januari 2012 tot de maand waarin de spilindex 122,01 wordt bereikt".

I. — INTRODUCTION

La Chambre des représentants accorde, pour chaque parti politique qui est représenté à la Chambre des représentants par au moins un parlementaire, une dotation à l'asbl que le parti a désignée à cet effet¹.

Pour pouvoir bénéficier de cette dotation, chaque parti doit inclure dans ses statuts ou dans son programme une disposition par laquelle il s'engage à respecter dans l'action politique qu'il entend mener, et à faire respecter par ses différentes composantes et par ses mandataires élus, au moins les droits et les libertés garantis par la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales du 4 novembre 1950 approuvée par la loi du 13 mai 1955, et par les protocoles additionnels à cette convention en vigueur en Belgique².

La dotation annuelle totale allouée à chaque parti politique est composée des montants suivants³:

1° un montant forfaitaire de 125 000 euros. Ce montant est majoré de 50 000 euros si, au sein du Sénat, au moins un membre appartient au même parti politique⁴;

2° un montant supplémentaire de 2,5 euros par vote valable exprimé, qu'il s'agisse d'un vote de liste ou d'un vote nominatif, émis sur les listes de candidats reconnues par le parti politique lors de la dernière élection législative en vue du renouvellement intégral de la Chambre des représentants. Ce montant est majoré de 1 euro par vote valable exprimé pour l'élection de la Chambre des représentants si, au sein du Sénat, au moins un membre appartient au même parti politique⁵.

Les montants visés aux 1° et 2°, sont adaptés en fonction des variations de l'indice des prix à la consommation. Les indices de base sont respectivement ceux de janvier 1997 et janvier 2006⁶.

¹ Articles 15 et 22 de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l'élection de la Chambre des représentants, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques.

² Article 15bis de la loi du 4 juillet 1989.

³ Article 16, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989.

⁴ Afin de constater qu'au moins un membre du Sénat appartient au même parti politique, au moins un membre de ce parti au sein du Sénat est tenu de le confirmer par lettre adressée au président de la Chambre des représentants. La majoration reste applicable jusqu'au prochain renouvellement intégral ou partiel du Sénat: article 16, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989.

⁵ Voir note précédente.

⁶ Article 18, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989. L'alinéa 2 prévoit: "L'adaptation aux fluctuations de l'indice pivot des prix à la consommation visée à l'alinéa 1er n'est pas appliquée de janvier 2012 jusqu'au mois dans lequel l'indice pivot atteint 122,01".

Het verkrijgen van een dotatie impliceert dat de beheerraad van de vzw die de dotatie ontvangt, elk jaar een financieel verslag opstelt over de jaarrekeningen van de politieke partij en haar componenten. Het financieel verslag wordt opgemaakt met inachtneming van de bepalingen vervat in de wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen en de uitvoeringsbesluiten ervan en bevat ten minste de volgende documenten⁷:

1. Een document met de identificatie van de partij en haar componenten (...). De identificatie omvat minstens de benaming, de zetel, de rechtsvorm, het maatschappelijk doel en de samenstelling (naam, woonplaats, beroep) van de beheers- en controleorganen van elk van de partijcomponenten.

2. De balans en de resultatenrekening van elke component van de politieke partij (...), opgesteld volgens het schema vastgelegd door de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen⁸.

3. De geconsolideerde jaarrekening van de politieke partij en haar componenten bestaande uit een geconsolideerde balans, een geconsolideerde resultatenrekening, alsook een verklarende toelichting van de rubrieken van de geconsolideerde balans en van de geconsolideerde resultatenrekening, volgens het schema vastgelegd door de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen⁹.

4. Een verslag van de bedrijfsrevisor¹⁰ waarin deze:

a) bevestigt dat de geconsolideerde rekening opgesteld is overeenkomstig de reglementaire bepalingen. Dit verslag geldt als een verklaring overeenkomstig de algemene controlenormen van het Instituut der Bedrijfsrevisoren;

b) toelicht of de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de partij en haar componenten voldoende is om geconsolideerde rekeningen op te maken;

L'obtention d'une dotation implique que le conseil d'administration de l'asbl qui perçoit la dotation établit chaque année un rapport financier sur les comptes annuels du parti politique et de ses composantes. Le rapport financier est établi dans le respect des dispositions de la loi du 17 juillet 1975 relative à la comptabilité et aux comptes annuels des entreprises et de ses arrêtés d'exécution et comprend au moins les documents suivants⁷:

1. Un document identifiant le parti et ses composantes (...). L'identification comprend au moins le nom, le siège, la forme juridique, l'objet social et la composition (nom, domicile, profession) des organes de gestion et de contrôle de chacune des composantes du parti.

2. Le bilan et le compte de résultat de chaque composante du parti politique (...), établis conformément au schéma fixé par la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques⁸.

3. Les comptes annuels consolidés du parti politique et de ses composantes comprenant un bilan consolidé, un compte de résultat consolidé, ainsi qu'une annexe explicative des rubriques du bilan consolidé et du compte de résultat consolidé selon le schéma arrêté par la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques⁹.

4. Un rapport du réviseur d'entreprises¹⁰ dans lequel celui-ci:

a) confirme que les comptes consolidés sont établis conformément aux dispositions réglementaires. Ce rapport constitue une attestation au sens des normes générales de révision établies par l'Institut des Réviseurs d'entreprises;

b) expose si l'organisation administrative et comptable du parti et de ses composantes est suffisante pour permettre d'établir des comptes consolidés;

⁷ Art. 23, § 1, van de wet van 4 juli 1989. Deze documenten zijn opgesomd in de bijlage bij de wet van 4 juli 1989.

⁸ Dit model is vastgesteld in de bijlage bij het huishoudelijk reglement dat op 9 december 2015 werd goedgekeurd door de Controlecommissie: DOC 54 1519/001.

⁹ Zie vorige noot.

¹⁰ Deze moet aangesteld worden krachtens art. 23, § 2, van de wet van 4 juli 1989: "De algemene vergadering van de (vzw) stelt een bedrijfsrevisor aan. De bedrijfsrevisor stelt jaarlijks een verslag op over het (...) financieel verslag".

⁷ Article 23, § 1er, de la loi du 4 juillet 1989. Ces documents sont énumérés en annexe de la loi du 4 juillet 1989.

⁸ Ce modèle est fixé dans l'annexe du règlement d'ordre intérieur qui a été adopté par la Commission de contrôle le 9 décembre 2015: DOC 54 1519/001.

⁹ Voir note précédente..

¹⁰ Celui-ci doit être désigné conformément à l'article 23, § 2, de la loi du 4 juillet 1989: "L'assemblée générale de (l'asbl) désigne un réviseur d'entreprises. Le réviseur d'entreprises établit chaque année un rapport sur le rapport financier [...]".

c) de gegevens van de geconsolideerde rekening ontleedt, waarbij hij de aandacht vestigt op de aspecten die het begrip van de financiële toestand en resultaten, alsook de vergelijkbaarheid kunnen bevorderen.

II. — TIJDSHEMA¹¹

De controleprocedure betreffende de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten verloopt volgens een strak tijdschema:

- Afsluiting boekjaar

31 december van het boekjaar (*in casu* 2017): de politieke partijen en hun componenten sluiten hun rekeningen af.

- Financieel verslag en verslag bedrijfsrevisor

De beheerraad van de vzw die elke partij heeft aangewezen om de overheidsdotatie te ontvangen stelt een financieel verslag op over de jaarrekeningen van de politieke partij en haar componenten¹². Daarna wijst de algemene vergadering van de vzw een bedrijfsrevisor aan. Deze stelt een verslag op over het financieel verslag¹³.

- Publicatie van de verslagen

Uiterlijk op 30 juni na het boekjaar: de partijen zenden hun verslag aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers, die zorg draagt voor de onverwijld publicatie in de parlementaire stukken¹⁴.

- Advies van het Rekenhof

Na 30 juni zendt de Kamervoorzitter onverwijld een exemplaar van de financiële verslagen of van de parlementaire stukken waarin deze verslagen gepubliceerd zijn, bij een ter post aangetekende brief naar het Rekenhof, met de opdracht een advies uit te brengen over de juistheid en volledigheid van deze verslagen.

¹¹ De in dit schema bepaalde termijnen zijn niet voorgeschreven op straffe van nietigheid. Het zijn evenmin vaste termijnen: zij kunnen worden gestuit en geschorst: art. 1, 4°, en art. 24, wet 4 juli 1989; art. 11, tweede en derde lid, van de statuten van de Controlecommissie: DOC 54 1519/001 en *Belgisch Staatsblad*, 4 maart 2016; verslag-Temmerman en Wilmès, DOC 54 1113/001, p.12 en verslag-ClarINVAL en Van Biesen, DOC 54 1072/003, p. 14.

¹² Art. 23, § 1, eerste lid, wet 4 juli 1989.

¹³ Art. 23, § 2, wet 4 juli 1989.

¹⁴ Art. 24, eerste lid, wet 4 juli 1989.

c) analyse les données des comptes consolidés en mettant en évidence les aspects qui sont susceptibles de favoriser la compréhension de la situation financière et des résultats ainsi que la comparabilité.

II. — CALENDRIER¹¹

La procédure de contrôle concernant les rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes se déroule selon un calendrier précis:

- Clôture de l'exercice

31 décembre de l'exercice (en l'occurrence 2017): les partis politiques et leurs composantes clôturent leurs comptes.

- Rapport financier et rapport du réviseur d'entreprises

Le conseil d'administration de l'ASBL désignée par chaque parti pour recevoir la dotation publique établit un rapport financier sur les comptes annuels du parti politique et de ses composantes¹². L'assemblée générale de l'ASBL désigne ensuite un réviseur d'entreprises, qui établit un rapport sur le rapport financier¹³.

- Publication des rapports

Au plus tard le 30 juin qui suit l'exercice: les partis envoient leur rapport au président de la Chambre des représentants, qui veille à ce que ces rapports soient publiés sans délai dans les documents parlementaires¹⁴.

- Avis de la Cour des comptes

Après le 30 juin, le président de la Chambre transmet sans délai un exemplaire des rapports financiers ou des documents parlementaires dans lesquels ces rapports ont été publiés, par lettre recommandée à la poste, à la Cour des comptes en la chargeant de rendre un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports.

¹¹ Les délais fixés dans ce calendrier ne sont pas prescrits à peine de nullité. Ce ne sont pas non plus des délais fixes: ils peuvent être interrompus et suspendus: art. 1er, 4°, et art. 24 de la loi du 4 juillet 1989; art. 11, alinéas 2 et 3, des statuts de la Commission de contrôle: DOC 54 1519/001 et *Moniteur belge*, 4 mars 2016; rapport Temmerman et Wilmès, DOC 54 1113/001, p. 12 et rapport ClarINVAL et Van Biesen, DOC 54 1072/003, p. 14.

¹² Art. 23, § 1er, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989.

¹³ Art. 23, § 2, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁴ Art. 24, alinéa 1er, de la loi du 4 juillet 1989.

Het Rekenhof moet dit advies uitbrengen binnen drie maanden¹⁵.

- Beslissing van de Controlegcommissie

De Controlegcommissie kan het verslag zonder opmerkingen goedkeuren, het verslag goedkeuren met vermelding van haar opmerkingen of het verslag afkeuren. Wanneer de Controlegcommissie een verslag goedkeurt met opmerkingen of afkeurt, kan zij een sanctie opleggen¹⁶.

De Controlegcommissie neemt deze beslissing binnen 135 dagen te rekenen vanaf 1 juli na het boekjaar¹⁷. Deze termijn wordt geschorst door het onderzoek van het Rekenhof en tijdens een parlementaire recesperiode¹⁸.

III. — OVERZICHT VAN DE ONDERZOEKS- WERKZAAMHEDEN BETREFFENDE HET BOEKJAAR 2017

De dertien politieke partijen die tijdens het boekjaar 2017 een overheidsdotatie hebben ontvangen, hebben hun financieel verslag aan de voorzitter van de Controlegcommissie bezorgd voor 30 juni 2018 (t.t.z. binnen zes maanden na het afsluiten van de rekeningen).

De financiële verslagen zijn gepubliceerd in de parlementaire stukken op 4 juli 2018¹⁹.

Bij brief van 4 juli 2018 heeft de voorzitter van de Controlegcommissie het advies van het Rekenhof gevraagd.

Bij brief van 2 oktober 2018 heeft het Rekenhof zijn advies bezorgd²⁰.

Het advies van het Rekenhof is bezorgd aan de politieke partijen op 5 oktober 2018, met de vraag uiterlijk op 30 november 2018 hun standpunt over dit advies mee te delen. Alle partijen hebben hun standpunt meegedeeld.

La Cour des comptes doit rendre cet avis dans un délai de trois mois¹⁵.

- Décision de la Commission de contrôle

La Commission de contrôle peut approuver le rapport sans observations, l'approuver en mentionnant ses observations ou le rejeter. Lorsque la Commission de contrôle approuve un rapport en mentionnant des observations ou le rejette, elle peut infliger une sanction¹⁶.

La Commission de contrôle prend cette décision dans les 135 jours à compter du 1er juillet qui suit l'exercice¹⁷. Ce délai est suspendu par l'examen de la Cour des comptes et pendant une période de vacances parlementaires¹⁸.

III. — APERÇU DES ACTIVITÉS DE CONTRÔLE CONCERNANT L'EXERCICE 2017

Les treize partis politiques qui ont reçu une dotation publique durant l'exercice comptable 2017 ont transmis leur rapport financier au président de la Commission de contrôle pour le 30 juin 2018 (c'est-à-dire dans les six mois de la clôture des comptes).

Les rapports financiers ont été publiés dans les documents parlementaires le 4 juillet 2018¹⁹.

Par lettre du 4 juillet 2018, le président de la Commission de contrôle a sollicité l'avis de la Cour des comptes.

Par lettre du 2 octobre 2018, la Cour des comptes a communiqué son avis²⁰.

L'avis de la Cour des comptes a été transmis aux partis politiques le 5 octobre 2018, ceux-ci étant priés de communiquer leur point de vue sur cet avis pour le 30 novembre 2018 au plus tard. Tous les partis ont communiqué leur point de vue.

¹⁵ Art. 1, 4°, tweede lid, en art. 24, tweede lid, wet 4 juli 1989.

¹⁶ Art. 24, derde lid, en art. 25, § 2 en 3, wet 4 juli 1989.

¹⁷ Art. 24, derde lid, wet 4 juli 1989.

¹⁸ Art. 24, tweede lid, en art. 1, 4°, vijfde lid, wet 4 juli 1989. De termijn wordt ook geschorst tijdens een parlementaire recesperiode.

¹⁹ DOC 54 3161/001 tot 004.

²⁰ De termijn van 135 dagen is m.a.w. geschorst gedurende 114 dagen. Dit gaf de Controlegcommissie de tijd tot 12 maart 2019 om een beslissing te nemen.

¹⁵ Art. 1er, 4°, alinéa 2, et art. 24, alinéa 2, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁶ Art. 24, alinéa 3, et art. 25, §§ 2 et 3, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁷ Art. 24, alinéa 3, de la loi du 4 juillet 1989.

¹⁸ Art. 24, alinéa 2, et art. 1er, 4°, alinéa 5, de la loi du 4 juillet 1989. Le délai est également suspendu pendant une période de vacances parlementaires.

¹⁹ DOC 54 3161/001 à 004.

²⁰ Le délai de 135 jours a, en d'autres termes, été suspendu pendant 114 jours. Cela a laissé à la Commission de contrôle jusqu'au 12 mars 2018 pour prendre une décision.

De termijnen voor het onderzoek door de Controlecommissie zijn geschorst van 7 augustus 2018 tot en met 7 oktober 2018, van 27 oktober 2018 tot en met 4 november 2018 en van 22 december 2018 tot en met 6 januari 2019²¹.

IV. — BESPREKING EN STEMMING – VERGADERING VAN 29 JANUARI 2019

Tijdens haar vergadering van 29 januari 2019 heeft de Controlecommissie, eenparig en zonder opmerkingen, de financiële verslagen van de politieke partijen N-VA, PS, MR, CD&V, Open Vld, sp.a, Groen, Ecolo, cdH, Vlaams Belang, PTB-GOI, DéFI en PP goedgekeurd.

De voorzitter,

Siegfried BRACKE

De rapporteur,

Luk VAN BIESEN

Les délais de l'examen de la Commission de contrôle ont été suspendus du 7 août au 7 octobre 2018, du 27 octobre au 4 novembre 2018 et du 22 décembre 2018 au 6 janvier 2019²¹.

IV. — DISCUSSION ET VOTE – RÉUNION DU 29 JANVIER 2019

Au cours de sa réunion du 29 janvier 2019, la Commission de contrôle a adopté, sans formuler d'observations et à l'unanimité, les rapports financiers des partis politiques N-VA, PS, MR, CD&V, Open Vld, sp.a, Groen, Ecolo, cdH, Vlaams Belang, PTB-GOI, DéFI et PP.

Le président,

Siegfried BRACKE

Le rapporteur,

Luk VAN BIESEN

²¹ Beslissingen van de parlementaire overlegcommissie van 17 juli 2018 (DOC 54 0082/012), van 25 oktober 2018 (DOC 54 0082/013) en 20 december 2018 (DOC 0082/014).

²¹ Décisions de la Commission parlementaire de concertation du 17 juillet 2018 (DOC 54 0082/012), du 25 octobre 2018 (DOC 54 0082/013) et du 20 décembre 2018 (DOC 0082/014).

V. — BIJLAGEN

V. — ANNEXES

A. Advies van het Rekenhof

Advies van het Rekenhof
betreffende de financiële
verslagen over de boekhouding
van de politieke partijen en hun
componenten (Boekjaar 2017)

Verslag goedgekeurd in de algemene vergadering van het Rekenhof van 2 oktober 2018

INLEIDING

1 Voorwerp en wettelijke grondslag van het advies

Met zijn brief van 4 juli 2018 heeft de voorzitter van de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen, de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten voor het boekjaar 2017¹ toegezonden aan het Rekenhof met de vraag binnen een termijn van drie maanden een advies te bezorgen over de juistheid en de volledigheid van die verslagen.

Krachtens artikel 24, tweede lid, van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen, gewijzigd door de wet van 6 januari 2014 en door de wet van 11 juni 2015, zendt de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers *"onverwijld een exemplaar van de financiële verslagen of van de in het eerste lid bedoelde parlementaire stukken, bij een ter post aangetekende brief, naar het Rekenhof met de opdracht om, met toepassing van artikel 1, 4°, derde lid, binnen drie maanden, een advies uit te brengen over de juistheid en de volledigheid van deze verslagen. Het Rekenhof kan daarbij bijkomende inlichtingen vragen aan de in artikel 22 bepaalde instelling."*

In zijn eerste advies van 6 augustus 2003 over de financiële verslagen met betrekking tot het boekjaar 2002² heeft het Rekenhof het wettelijke kader van zijn optreden gepreciseerd.

In het kader van zijn adviesverlening over de financiële verslagen van de politieke partijen heeft de wet van 6 januari 2014 tot wijziging van de wet van 4 juli 1989 drie van de controlemodaliteiten van het Rekenhof gewijzigd:

- Artikel 28, 3°, verlengt de termijn voor de controle van de financiële verslagen van één naar drie maanden.
- Artikel 28, 4°, bepaalt dat het Rekenhof bijkomende inlichtingen kan vragen aan de in artikel 22 bepaalde instelling.
- Artikel 31 bepaalt dat de balans en de resultatenrekening van elke component van de politieke partijen worden opgesteld volgens het schema vastgelegd door de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen.

Krachtens de artikelen 3 en 6 van de wet van 11 juni 2015 tot wijziging van de voornoemde wet van 4 juli 1989, zijn deze drie bepalingen voor het eerst van toepassing voor de financiële verslagen over het boekjaar 2015.

Het nieuwe model voor de financiële verslagen is vastgelegd in bijlage 1 van het huishoudelijk reglement³ dat op 9 december 2015 werd goedgekeurd door de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen. De voornaamste wijzigingen in vergelijking met het vorige model werden opgelijst in het advies

¹ DOC 54 3161/001 t.e.m. 004.

² DOC 51 0021/003, p. 18 en 19.

³ DOC 54 1519/001.

van het Rekenhof betreffende de financiële verslagen over de boekhouding van de politieke partijen en hun componenten voor het boekjaar 2015⁴.

2 Vragen om bijkomende inlichtingen vanwege het Rekenhof

De nieuwe wettelijke bepalingen maken geenszins gewag van de openbaarheid die moet worden gegeven aan de vragen om bijkomende inlichtingen die het Rekenhof in voorkomend geval kan richten aan de politieke partijen, of aan de door de partijen geformuleerde antwoorden. Het Rekenhof opteerde ervoor om de partijen individueel te benaderen, zonder te vermelden welke vragen aan andere partijen werden gesteld (behalve in geval van vragen die alle politieke partijen aanbelangen).

De vragen om bijkomende inlichtingen zijn als volgt gestructureerd:

1. Vragen gericht aan alle politieke partijen

Deze vragen zijn voornamelijk bedoeld om informatie te vergaren die het Rekenhof in staat stelt om aanbevelingen te formuleren met het oog op een betere vergelijkbaarheid van de financiële verslagen van de verschillende politieke partijen. De vragen zijn identiek voor alle partijen. De in het kader van deze rubriek ontvangen antwoorden worden anoniem in het advies van het Rekenhof verwerkt.

2. Vragen over de rekeningen van één of meer componenten van de partij

3. Vragen over de geconsolideerde rekeningen van de partij

De antwoorden op vragen die specifiek tot één partij zijn gericht, worden naargelang het onderwerp verwerkt in deel 1 of deel 2 van het advies met de vermelding "(bijkomende inlichting)".

De antwoorden op de vragen gericht aan alle politieke partijen, komen aan bod in deel 3 van het advies van het Rekenhof. In het kader van het onderzoek van de financiële verslagen met betrekking tot het boekjaar 2017 werden aan alle politieke partijen verschillende vragen gesteld over het mogelijke bestaan en de boekhoudkundige verwerking van (al dan niet geconsolideerde) vennootschappen die vastgoedbeheer als voornaamste doel hebben.

Rekening houdend met de gegevens die beschikbaar zijn in de parlementaire stukken, heeft de controle van de financiële verslagen van het jaar 2017 van de politieke partijen, net zoals voorgaande boekjaren, betrekking op de vormelijke aspecten (Deel 1) en financiële aspecten (Deel 2). Het Rekenhof spreekt zich dus niet uit over de geldigheid en de werkelijkheid van de onderliggende verrichtingen aangezien het geen toegang heeft tot de verantwoordingsstukken.

⁴ DOC 54 1959/005, p. 10 en 11.

3 Uitvoering van de door het Rekenhof in zijn vorige adviezen geformuleerde aanbevelingen

- 3.1 Het Rekenhof heeft in zijn advies betreffende de financiële verslagen over het boekjaar 2015 diverse aanbevelingen geformuleerd om de transparantie en de vergelijkbaarheid van de financiële rapporten te versterken.
- a) Het heeft de Commissie gesuggereerd om de partijen eraan te herinneren dat ze het nieuwe model van financieel verslag rigoureuus moeten naleven en dat ze, in voorkomend geval, de presentatie van hun bijkomende documenten moeten herstructureren (DOC 54 1959/005, p. 14).
 - b) Het heeft voorgesteld om, in kader XVI "Waarderingsregels" van het wettelijke schema, een inleidende zin op te nemen waarbij aan de partijen wordt gevraagd een integraal overzicht van hun waarderingsregels op te nemen en om, in afwachting van de aanpassing van dat schema, de partijen aan te bevelen om reeds het geheel van hun waarderingsregels op te nemen onder voormelde kader (DOC 54 1959/005, p. 18).
 - c) Het heeft aanbevolen om de partijen te vragen in hetzelfde kader XVI "Waarderingsregels" bijkomende inlichtingen te vermelden wanneer de waarderingsregels zouden zijn gewijzigd tegenover het vorige boekjaar en om meer bepaald de impact van deze wijziging(en) op de leesbaarheid en vergelijkbaarheid van de jaarrekeningen aan te geven (DOC 54 1959/005, p. 20).
 - d) Op basis van de antwoorden op de aan alle politieke partijen gestelde vragen, heeft het Rekenhof vastgesteld dat bepaalde partijen gebruik maakten van de boekhoudkundige techniek van de bestemde fondsen (met name op het vlak van verkiezingspropaganda) in plaats van de techniek van voorzieningen. Na onderzoek⁵ heeft het Rekenhof geoordeeld dat de techniek van de bestemde fondsen niet kon worden toegepast in het kader van vzw's (en feitelijke verenigingen) die politieke partijen zijn.

Bijgevolg heeft het Rekenhof de Commissie aanbevolen om de beheersorganen van de betrokken partijen aan te zetten om, in de loop van het boekjaar 2016, de nieuwe boekhoudkundige bestemming te bepalen van de huidige bestemde fondsen en om de betreffende waarderingsregels desgevallend te wijzigen. Wat meer specifiek de bestemde fondsen voor verkiezingsuitgaven betreft, formuleerde het Rekenhof de aanbeveling dat de betrokken politieke partijen die fondsen boekhoudkundig zouden transfereren naar de onder het passief van de balans opgenomen post inzake voorzieningen voor verkiezingspropaganda en dat in de toekomst, ingevolge beslissingen van de beheersorganen, enkel de betreffende post inzake voorzieningen zou mogen worden gebruikt (DOC 54 1959/005, p. 40).

Het Rekenhof heeft zijn standpunt bevestigd⁶ dat, wat specifiek de dekking betreft van de toekomstige verkiezingsuitgaven, ter zake de wet van 17 juli 1975 en haar

⁵ DOC 54 1959/005, p. 37 tot 40.

⁶ Deze bevestiging werd geformuleerd naar aanleiding van het antwoord van het Rekenhof dat op 10 mei 2017 werd bezorgd, met afschrift aan de voorzitter van de Controlecommissie, aan de voorzitter van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren. Deze had het Rekenhof ondervraagd over het – eventueel gezamenlijk – gebruik van de techniek

uitvoeringsbesluiten strikt⁷ van toepassing zijn evenals dat enkel de techniek van de voorzieningen algemeen kan worden gebruikt. Het Rekenhof heeft trouwens gepreciseerd dat, volgens zijn oordeel, afhankelijk van de door het bestuursorgaan vastgestelde waarderingsregels een opbouwplan voor de aanleg van een voorziening voor verkiezingsuitgaven over verschillende jaren zou kunnen worden opgesteld en dat er, via de wetgever, onder impuls van de Controlemcommissie, desgevallend een aantal basisregels ter zake zouden kunnen worden aangenomen die geldig zijn voor alle partijen.

- e) Uit de behandeling, door het Rekenhof, van de antwoorden op de tweede aan alle politieke partijen geformuleerde vraag is naar voren gekomen dat de boekhoudkundige verwerking van de belastingen en taksen verschilde van partij tot partij. Deze verscheidenheid is tegelijkertijd te wijten aan de verschillende interpretatie van de toepasselijke boekhoudkundige wetgevingen en aan het feit dat de rubriek "Belastingen op het resultaat" van het huidige wettelijke schema onaangepast is voor het belastingregime eigen aan vzw's.

Bijgevolg heeft het Rekenhof de Commissie gesuggereerd de politieke partijen te verzoeken de titel "Belastingen op het resultaat" te lezen als "Tijdens het boekjaar gedragen kosten inzake belastingen" en daarbij te vragen om vanaf het boekjaar 2016, een boekhoudkundige subrubriek te hanteren die in het advies van het Rekenhof werd opgenomen (DOC 54 1959/005, p. 43).

- 3.2 In zijn in 2017 verleend advies betreffende de financiële verslagen over het boekjaar 2016 heeft het Rekenhof eveneens aanbevelingen geformuleerd.

Twee ervan waren een herhaling van in 2016 geformuleerde aanbevelingen. Ze hadden betrekking op (zie punt a hierboven) de beperking van het toevoegen van door het wettelijke schema niet voorziene documenten (DOC 54 2449/006, p. 14) en (zie punt b hierboven) de mededeling van de waarderingsregels in hun totaliteit (DOC 54 2449/006, p. 18).

De derde en laatste aanbeveling vloeide voort uit de vaststelling door het Rekenhof dat het wettelijke schema betreffende de resultatenrekening van zowel de componenten als de geconsolideerde rekening, zoals momenteel van toepassing overeenkomstig bijlage 1 van het huishoudelijk reglement van de Controlemcommissie, niet de wijzigingen integreerde die het koninklijk besluit van 18 december 2015 (B.S. 30 december 2015) heeft aangebracht aan het koninklijk besluit van 30 januari 2001 tot uitvoering van het wetboek van vennootschappen. Het Rekenhof heeft bijgevolg aan de Commissie gesuggereerd te onderzoeken of zij de huidige specificiteiten van het schema voor de financiële verslagen van de politieke partijen wenste te behouden, dan wel of zij dat schema wenste aan te passen aan de nieuwe wettelijke voorschriften (DOC 54 2449/006, p. 15).

van de bestemde fondsen (of reserves) en van voorzieningen evenals op de mogelijke verdeling, over verschillende boekjaren, van het geraamde bedrag aan toekomstige verkiezingskosten.

⁷ De boekingsregels voor reserves die voortvloeien uit de wet van 1975 en haar uitvoeringsbesluiten, blijven uiteraard volledig van toepassing maar ze mogen niet oneigenlijk gebruikt worden om voorzieningen te vervangen.

- 3.3** De parlementaire documenten betreffende het onderzoek, door de Controlecommissie, van de financiële verslagen van de politieke partijen en hun componenten voor het boekjaar 2015⁸ en voor het boekjaar 2016⁹ bevatten geen verwijzing naar een gedachtewisseling of beslissing over de in het kader van de twee bovenvermelde boekjaren door het Rekenhof geformuleerde aanbevelingen.

⁸ DOC 54 1959/005.

⁹ DOC 54 2449/006.

Deel 1 - Vormelijke aspecten

1 Conformiteit met het nieuwe model van financieel verslag

- 1.1 Voor het boekjaar 2017 heeft het Rekenhof geen anomalieën van materieel belang en/of grote tekortkomingen vastgesteld met betrekking tot de algemene structuur van de financiële verslagen.
- 1.2 Zoals bij de vorige boekjaren blijven bij sommige partijen desalniettemin nog kleine tekortkomingen bestaan, meer specifiek aangaande:
 - de formulering van de door het wettelijke schema voorziene inleidende tekst (afwijkende titel, tekst niet conform, bijkomende vermeldingen of paragrafen);
 - het gebrek aan nummering van de vier in het wettelijke schema bepaalde rubrieken of een afwijkend nummering;
 - het toevoegen van informatie of documenten die door het wettelijke schema niet voorzien zijn zoals beschrijving van consolidatiemethoden, verslag aan de raad van bestuur of beheersverslag, samenvatting van het financiële verslag (vroeger model II), interne goedkeuring van rekeningen, gebruikte boekhoudsoftware, conclusie, boekhoudkundige controles, didactische informatie, overneming van de geconsolideerde rekening in het verslag van de bedrijfsrevisor of nog verslagen van de bedrijfsrevisor voor componenten.

2 Hoedanigheid van de ondertekenaar(s) van de financiële staten

Het wettelijke schema bepaalt dat de inleidende tekst van het financiële rapport wordt ondertekend door de persoon/personen toegelaten om de vzw te vertegenwoordigen die, krachtens artikelen 22 en 23 van de wet van 4 juli 1989, belast is/zijn met het opstellen van de financiële verslagen.

De voormelde bepalingen worden door alle partijen gerespecteerd.

3 Bestaan van de identificatie- en financiële gegevens voor elk van de politieke partijen en hun componenten

Bij geen enkele partij ontbreken er identificatiegegevens of financiële gegevens.

4 Naleving van de formele vereisten met betrekking tot de identificatiegegevens van de politieke partijen en hun componenten

- 4.1 Voor het boekjaar 2017 heeft het Rekenhof geen anomalie en/of tekortkoming van materieel belang vastgesteld wat de wijze betreft waarop de verschillende politieke partijen hebben voldaan aan de vormelijke vereisten inzake de identificatie van hun verschillende componenten.

4.2 Zoals bij de vorige boekjaren worden in meer of mindere mate bij de meeste partijen diverse kleine formele tekortkomingen opgemerkt inzake de toevallige – of zelfs systematische – niet-vermelding van:

- het beroep van de leden van het beheersorgaan (of de gebeurlijke verwarring van het beroep met de functie in het beheersorgaan);
- het adres van leden van het beheersorgaan;
- het nummer van het artikel van het statuut in verband met het maatschappelijk doel van de vzw's of het maatschappelijk doel zelf;
- de samenstelling van het controleorgaan.

5 Naleving van de opgelegde schema's voor de presentatie van de gegevens met betrekking tot de rekeningen van de componenten en de geconsolideerde rekening

5.1 Het Rekenhof stelt vast dat de balans en/of de resultatenrekeningen van de componenten van twee partijen [DéFI en PP] het wettelijke schema niet respecteren. De presentatie van de geconsolideerde rekeningen is daarentegen correct.

5.2 Diverse kleine formele tekortkomingen zijn ook bij een partij vastgesteld:

- het gebruik, geheel of gedeeltelijk, van het voor de consolidatie voorziene schema in plaats van het voor de componenten voorziene schema;
- de voorstelling van tweetalige rekeningen;
- de vermelding van het nationaal ondernemingsnummer op alle bladzijden van (enkel) de geconsolideerde rekeningen;
- de afwezigheid van de vermelding van (sub)totalen of tussentotalen van rubrieken bij de voorstelling van sommige balans- en resultatenrekeningen (geconsolideerd en/of van componenten). Het Rekenhof merkt echter op dat ook het model van het wettelijke schema soms ter zake in gebreke blijft.
Het Rekenhof beveelt de Commissie bijgevolg aan te onderzoeken in hoeverre zij het wettelijke schema wenst aan te passen teneinde de vermelding van (sub-)totalen voor alle betrokken rubrieken te veralgemenen, dan wel te preciseren of de huidige versie zonder meer kan blijven bestaan.
Intussen zal het Rekenhof de bovenvermelde opmerking in zijn toekomstige adviezen niet meer herhalen.
- de vermelding van negatieve bedragen tussen haakjes (in plaats van een minteken te gebruiken).

5.3 Het Rekenhof heeft geen boekhoudkundige anomalie van materieel belang vastgesteld in de bijlagen van de geconsolideerde rekeningen (beperkt onderzoek).

5.4 Één partij [PTB-PVDA] vermeldt geen totaal voor de tabel van kader XV (Cash flow van het boekjaar). Bovendien wijkt haar presentatie van kader XVIII - maar enkel op het niveau van zijn kolomtitels - af van deze waarin het wettelijke schema voorziet.

6 Volledigheid en algemene voorstelling van de financiële gegevens

- 6.1 Er zijn geen betekenisvolle problemen vastgesteld op het vlak van de volledigheid en de algemene voorstelling van de rekeningen. Deze vaststelling houdt rekening met de componenten waarvoor de partijen voordien de afwezigheid van enig cijfergegevens hebben verantwoord of toegelicht, evenals met de eventuele structurele of boekhoudkundige specifieke kenmerken van sommige van hun componenten.
- 6.2 De vergelijkende gegevens (boekjaar 2016) worden enkel niet vermeld voor deel 2 van de resultatenrekeningen van de componenten *Fédération Huy-Waremme vzw* en *Groupe PS des Conseils de la Communauté germanophone fv* van één partij [PS]. Dit is waarschijnlijk te wijten aan een technisch probleem bij het afdrucken van de twee betrokken bladzijden.
- 6.3 Een partij [PS] vermeldt¹⁰ dat "*de boekhouding van de Groupe provincial du Brabant wallon een analytische sectie is in de rekeningen van de component 2.2 Asbl Parti socialiste - Fédération du Brabant wallon*" en dat de lezer "*in de volgende bladzijden dezelfde informatie als die van punt 2.2 van dit document*" zal vinden. Louter ter informatie wordt gepreciseerd dat de volgende bladzijden de aangekondigde gegevens niet vermelden maar dat ze verdergaan met de voorstelling van de rekeningen van de componenten door de rekeningen van *Groupe provincial du Hainaut fv* mee te delen.
- 6.4 De actiefzijde van de geconsolideerde rekening van één partij [PTB-PVDA] vertoont een ongewoon aantal lege lijnen die zijn leesbaarheid bemoeilijken.
- 6.5 De bijlage XI van één partij [PP], die de uitsplitsingen van de rubriek II.B.4 van de geconsolideerde resultaatrekening herneemt, vermeldt een totaal van 24.501 euro terwijl de betrokken boekhoudrubriek betrekking heeft op 24.763 euro.

7 Verslag van de bedrijfsrevisor – Eventuele opmerkingen over de attestatie van de rekeningen

- 7.1 Alle verslagen van de bedrijfsrevisoren over de boekhouding van de partijen zijn bijgevoegd en zonder voorbehoud geformuleerd.
- 7.2 Met uitzondering van één partij [Open VLD] vermelden alle verslagen, in overeenstemming met punt 4.b. van de bijlage bij de wet van 4 juli 1989, dat de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de politieke partijen voldoende is.

¹⁰ Doc 54 3161/001, p. 361.

8 Verslag van de bedrijfsrevisor – Analyse om het begrip van de financiële toestand en de resultaten alsook om de vergelijkbaarheid te bevorderen

- 8.1 De bepalingen van punt 4.c. van de bijlage bij de wet van 4 juli 1989 geven de bedrijfsrevisor een beoordelingsmarge. De aard en de uitgebreidheid van de verstrekte informatie verschillen aldus van de ene politieke partij tot de andere.
- 8.2 Bij één partij [MR] vermeldt het verslag van de bedrijfsrevisor¹¹ dat de gegevensanalyse als bijlage bij zijn verslag is gevoegd. Deze analyse wordt echter niet hernomen in het financiële verslag van de partij. Dit verslag vermeldt toch, in een "Bijlage 1.", het verslag van het raad van bestuur over de geconsolideerde rekeningen.
- 8.3 De laatste alinea van de bijlage bij het verslag van de bedrijfsrevisor van één partij [Ecolo] brengt de resultatenverdeling "(met onder andere de variatie van de bestemde fondsen)"¹² ter sprake. De inleiding van het kader XVI van dezelfde partij vermeldt dat "de bestaande 'bestemde fondsen' werden omgezet in 'reserves'."

Als antwoord op een door het Rekenhof gestelde vraag in het kader van de controle van de financiële verslagen over het boekjaar 2016, had de partij bevestigd dat dit ook het geval was voor de twee bestemde fondsen voor toekomstige verkiezingsuitgaven (en dit voor een totaalbedrag op 31 december 2016 van 309.077 euro).

In afwachting van de standpuntbepaling van de Controlemcommissie inzake het exclusief gebruik van de boekhoudkundige techniek van voorzieningen betreffende de toekomstige kosten voor verkiezingspropaganda, herinnert het Rekenhof aan zijn aanbevelingen inzake de boekhoudkundige herklassering van de bestemde fondsen zoals supra vermeld (cf. punt d, van de rubriek gewijd aan de uitvoering van de door het Rekenhof in zijn voorgaande adviezen geformuleerde aanbevelingen).

Bij haar reacties op het advies van het Rekenhof over de financiële verslagen 2016 heeft de betrokken partij inzonderheid gepreciseerd¹³: "Wat het vraagstuk van de toekomstige kosten voor verkiezingspropaganda betreft, begrijpen wij terdege de opmerkingen van het Rekenhof. Wij verwachten een duidelijk en onderbouwd standpunt van de Controlemcommissie, waarin de nadere regels en precieze voorwaarden worden uitgelegd voor het gebruik van de boekhoudkundige techniek van voorzieningen betreffende de toekomstige kosten voor verkiezingspropaganda. Die regels en voorwaarden zijn noodzakelijk voor een goed begrip en een vergelijking."

- 8.4 Het verslag van de bedrijfsrevisor van één andere partij [PP] préciseert¹⁴ dat hij "ook rapporteert [...] over elementen die het begrip van de financiële toestand en de resultaten alsook om de vergelijkbaarheid kunnen bevorderen". Na deze alinea volgen echter enkel de plaats en de datum van de ondertekening van het verslag zonder dat de aangekondigde analyse wordt meegedeeld.

¹¹ DOC 54 3161/001, p. 549.

¹² DOC 54 3161/003, p. 1475.

¹³ DOC 54 2449/006, p. 61.

¹⁴ DOC 54 3161/004, p. 1973.

9 Gegevens over de waarderingsregels (Kader XVI)

- 9.1 Alle financiële verslagen vermelden waarderingsregels. De draagwijdte ervan verschilt echter van de ene partij tot de andere.
- 9.2 Drie partijen [MR - PTB-PVDA - PP] vermelden uitsluitend de in het model van financieel verslag opgenomen waarderingsregels. Eén van deze partijen [PP] vermeldt ook cijfers betreffende de evolutie van haar voorraden. Deze inlichtingen dienen niet bij de waarderingsregels te worden vermeld.
- 9.3 De andere partijen hernemen verschillende waarderingsregels die over het algemeen gedetailleerder zijn dan deze die in het wettelijke schema opgenomen zijn.
- 9.4 Zeven partijen [N-VA - Open Vld - sp.a - cdH - Groen - Ecolo - Vlaams Belang] vermelden spontaan dat ze al hun waarderingsregels opnemen.
- 9.5 Drie partijen [PS - Ecolo - PP] maken geen melding van de door het wettelijke schema voorziene waarderingsregel die aangeeft dat er geen voorraden noch schuldvorderingen of schulden in vreemde valuta zijn.

Deze opmerking is slechts relevant voor zover de Commissie de in kader XVI voorziene tekst effectief beschouwt als een integraal bestanddeel van het wettelijke schema.

Het Rekenhof beveelt de Commissie aan zo snel mogelijk te preciseren of de partijen de thans onder kader XVI opgenomen vermeldingen in hun waarderingsregels moeten hernemen en, bijgevolg, eveneens de inhoud ervan moeten respecteren.

De Commissie zou ook zo snel mogelijk moeten preciseren of de thans onder kader XVI opgenomen vermeldingen moeten beschouwd worden als de enige die de partijen als waarderingsregels moeten verschaffen, den wel of ze, integendeel, alleen maar een illustratieve waarde hebben, wat dan de facto impliceert dat de partijen uitgenodigd worden hun waarderingsregels in hun geheel (of althans een groter deel ervan) mee te delen.

Rekening houdend met het feit dat de integrale vermelding van de waarderingsregels aan de transparantie van de in de financiële verslagen hernomen cijfers bijdraagt, herhaalt het Rekenhof nog eens zijn bij de twee voorgaande adviezen geformuleerde aanbeveling om de Commissie te verzoeken om, in kader XVI "Waarderingsregels", een inleidende zin op te nemen waarbij aan de partijen wordt gevraagd een integraal overzicht van hun waarderingsregels op te nemen. In afwachting van die aanpassing zou een aanbeveling in die zin moeten worden gericht aan de politieke partijen.

- 9.6 Bij één partij [Ecolo] zijn de waarderingsregels opgenomen in een na het verslag van de bedrijfsrevisor vermelde bijlage, wat evenwel duidelijk wordt gemeld in kader XVI. Naar aanleiding van haar reacties¹⁵ op het voorgaande advies van het Rekenhof heeft

¹⁵ DOC 54 2449/006, p. 63.

de partij overigens gepreciseerd dat die verplaatsing het technische gevolg is van het gebruik van twee verschillende programma's.

- 9.7 Eén partij [DéFI] herneemt de waarderingsregels van het wettelijke schema en voegt er drie lijnen bij. De eerste twee lijnen (betreffende interesten of lasten uitgedrukt in deviezen) zijn strijdig met de voorafgaande verklaring dat er geen schulden of vorderingen uitgedrukt in vreemde valuta bestaan. Bovendien is de laatste lijn (verplichting om voorzieningen aan te leggen voor alle voorzienbare risico's) gewoon een herformulering van een door de boekhoudwetgeving opgelegde verplichting. Ondanks deze vaststellingen en het beperkte aantal waarderingsregels vermeldt de partij, in een commentaar na de identificatie van haar componenten¹⁶, dat "*[de waarderingsregels] de integraliteit hernemen van deze die worden gehanteerd bij de boekhoudkundige verwerkingen van de consoliderende entiteit en van de geconsolideerde componenten.*"

10 Gegevens over de consolidatiemethode (Kader XVII)

Met uitzondering van één partij [DéFI] die bij kader XVII niets vermeldt, zijn er geen opmerkingen over de wijze waarop alle politieke partijen dit kader hebben ingevuld.

11 Gegevens over de concordantietabel "Vermogen" (Kader XVIII)

- 11.1 Zoals vorige jaren deelt één politieke partij [Ecolo] een tweede kader XVIII mee waarin de bewegingen inzake subsidies zijn opgenomen. Daar deze bijlage de bewegingen inzake subsidies integreert, zou zij op een nuttige manier het huidige kader XVIII kunnen vervangen.
- 11.2 Het financiële verslag van twee partijen [PS - DéFI] maakt geen melding van de in het wettelijke schema opgenomen tekst onderaan kader XVIII (rubriek "Opmerkingen"). Bij één van deze twee partijen [PS] worden niettemin ad hoc opmerkingen geformuleerd. Bij de tweede partij [DéFI] is een herziening van de lijnen van dit kader (en van kader XVII) aan te bevelen.

12 Vragen om bijkomende inlichtingen

Het Rekenhof heeft aan alle partijen bijkomende inlichtingen gevraagd. Negen partijen hebben hun antwoorden binnen de vooropgestelde termijn (één maand) toegezonden. Drie partijen [PS - Open Vld - DéFI] hebben geantwoord nadat hen een herinnering werd toegestuurd.

¹⁶ DOC 54 3161/004, p. 1863.

Deel 2 - Financiële aspecten

1 Onderzoek van de variaties tussen boekjaren

Zoals dat het geval was in voorgaande adviezen, werd het onderzoek van de variaties tussen boekjaren uitgevoerd aan de hand van een dubbele materialiteitsgrens (materialiteitscriterium).

Als eerste materialiteitsgrens werd een absoluut bedrag genomen dat gelijk is aan 5% van het geconsolideerde balanstotaal van het jaar 2017. Voor elk bedrag boven dit referentiebedrag, betreffende het onderzochte of het voorgaande boekjaar, werd nagegaan of het eveneens beantwoordde aan een tweede materialiteitscriterium.

Het tweede criterium heeft betrekking op de omvang van de variatie tussen de twee boekjaren. Elk bedrag van het boekjaar 2017 dat ten minste het tweevoud is – of ten minste met de helft is verminderd – van de waarde van het boekjaar 2016, wordt beschouwd als beantwoordend aan het tweede materialiteitscriterium.

Op basis van die beide gecumuleerde grenswaarden heeft het Rekenhof alle jaarlijkse variaties in de financiële verslagen aan een onderzoek onderworpen. Elke rubriek waarvan de bedragen beantwoorden aan dat bovenvermeld dubbel criterium wordt hierna behandeld en kan een aandachtspunt zijn voor de Controlecommissie.

Als een verklaring van de vastgestelde variatie kon worden gevonden dankzij de gegevens die in de financiële staten zijn vermeld of dankzij bijkomende duiding door de partijen, wordt die in de commentaar vermeld.

1.1 Vaststellingen die gelden voor de meeste politieke partijen

Boekjaar 2017 was, net zoals de boekjaren 2015 en 2016, geen verkiezingsjaar.

Negen partijen [N-VA - PS - MR - Open Vld - sp.a - Groen - Ecolo - Vlaams Belang - PVDA-PTB] boeken in 2017 hogere kosten inzake reclame, propaganda en vergaderingen, met inbegrip van de verkiezingskosten, dan in 2016, terwijl dit voor drie andere partijen [CD&V - cdH - PP] net andersom is. Zoals in 2016 boekt één partij [DéFI] geen bedrag onder deze rubriek.

Inzake de voorzieningen voor risico's en kosten (die onder meer de voorzieningen voor verkiezingspropaganda omvatten) heeft één partij [N-VA] in 2017 hetzelfde bedrag als voorziening geboekt als in 2016, hebben vijf partijen [MR - sp.a - cdH - Ecolo - Vlaams Belang] een hogere voorziening geboekt, hebben vier partijen [PS - CD&V - Open Vld - PP] een lagere voorziening geboekt en hebben tot slot drie partijen [Groen - PVDA-PTB - DéFI] een netto terugnemings/besteding geboekt.

De hierna volgende vaststellingen hebben betrekking op de bedragen van de geconsolideerde balansen. Bij de meeste partijen worden de voornaamste wijzigingen op het vlak van verkiezingskosten en ermee gepaard gaande voorzieningsbewegingen geregistreerd bij één of twee componenten. Om nodeloze herhalingen te vermijden, worden deze wijzigingen (op het niveau van de componenten) niet opgenomen in de hierna volgende paragrafen.

De volgende tabel toont voor alle politieke partijen de ter zake vastgestelde cijfers.

Tabel 1 – Impact, op de resultatenrekening, van de wijzigingen inzake geboekte kosten m.b.t. reclame, propaganda en vergaderingen, met inbegrip van de verkiezingskosten en de bewegingen van de voorzieningen voor risico's en kosten (in duizend euro)

Partijen	Kosten (1)		Delta als resultaat (3)	Voorzieningen (2)		Delta als resultaat (4)	Nettodelta als resultaat (5)
	2017	2016		2017	2016		
N-VA	4.493	3.316	-1.177	850	850	0	-1.177
PS	1.287	1.202	-85	761	985	224	139
MR	1.984	1.820	-164	1.110	740	-370	-534
CD&V	1.586	1.914	328	915	1.027	112	440
Open Vld	665	395	-270	861	1.283	422	152
sp.a	987	863	-124	1.080	1.072	-8	-132
cdH	776	869	93	1.380	1.201	-179	-86
Groen	644	642	-2	-88	486	574	572
Ecolo	530	483	-47	353	-494	-847	-894
Vlaams Belang	905	690	-215	225	153	-72	-287
PVDA-PTB	409	326	-83	-74	100	174	91
DéFI	0	0	0	-27	0	27	27
PP	25	38	13	25	50	25	38

- (1) Deze post stemt overeen met rubriek II, B, 4, "Reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten" van de (geconsolideerde) resultatenrekening.
- (2) Deze post stemt overeen met rubriek II, F, van de (geconsolideerde) resultatenrekening. Positief bedrag = nettotoevoeging aan voorzieningen voor risico's en kosten. Negatief bedrag = nettobesteding of nettoterugname van voorzieningen voor risico's en kosten.
- (1&2) De cijfergegevens van de kolommen "Kosten" en "Voorzieningen" bevatten andere bedragen dan deze welke enkel en alleen verband houden met de verkiezingskosten. De nettoweerslag van laatstgenoemde kosten op de resultatenrekening is terug te vinden op de laatste lijn van bijlage XI.C van de financiële verslagen.
- (3) Bij alle partijen vertegenwoordigt deze delta de weerslag op de resultatenrekening 2017 (tegenover 2016) van de in de loop van het jaar 2017 uitgevoerde boeking van de kosten voor reclame, propaganda en vergaderingen, inbegrepen de verkiezingskosten.

- (4) Deze delta vertegenwoordigt de weerslag op de resultatenrekening 2017 (tegenover 2016) vande tijdens het boekjaar geboekte bewegingen inzake voorzieningen voor risico's en kosten.
- (5) Deze delta vertegenwoordigt de uiteindelijke nettoweerslag op de resultatenrekening 2017 (ten aanzien van 2016) van de gecumuleerde bedragen vermeld in de punten (3) en (4). Positief bedrag = netto positieve weerslag. Negatief bedrag = netto negatieve weerslag.

1.2 N-VA

a) Componenten

Geen betrokken rubrieken.

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.3 PS

a) Componenten

- De overige vorderingen op ten hoogste één jaar van *Fonsoc* vzw (consoliderende entiteit) stijgen van 499.017 euro naar 1.122.675 euro hoofdzakelijk wegens laattijdige facturen en wegens vorderingen die later door de fractie van het Waals Parlement werden geïnd (bijkomende inlichting).

Het overgedragen resultaat van dezelfde component stijgt van -1.363.969 euro naar -360.280 euro dankzij het positieve resultaat van het boekjaar dat toeneemt van -466.576 euro naar 1.003.690 euro. Deze toename is voornamelijk het gevolg van de samenloop van drie factoren: een stijging van de bijdragen vanuit de geconsolideerde verbonden entiteiten en van de lidgelden gecombineerd met een daling van de kosten voor de gewone werking.

b) Geconsolideerde rekeningen

De schulden uit gewone werking op ten hoogste één jaar stijgen van 326.060 euro naar 1.055.153 euro hoofdzakelijk wegens meerdere facturen (met name voor IT-investeringen en ter beschikking gesteld personeel) voor het boekjaar 2017 die in 2018 werden betaald (bijkomende inlichting).

1.4 MR

a) Componenten

- De liquide middelen van *Gestion et Action Libérale* vzw (consoliderende entiteit) dalen van 981.505 euro naar 344.433 euro. Deze variatie wordt ruimschoots gecompenseerd door de toename van de geldbeleggingen die stijgen van 1.061.461 euro naar 2.262.204 euro.

Het resultaat uit de gewone werking vóór financieel resultaat van dezelfde component (dat eveneens tot de toename van de geldbeleggingen bijdraagt) stijgt van 112.994 euro naar 835.337 euro, voornamelijk dankzij de stijging van de bijdragen vanuit de geconsolideerde verbonden entiteiten. De toename van de kosten voor de gewone werking vermindert echter de impact van de voornoemde stijging.

- De liquide middelen van *Groupe MR du Parlement wallon* vzw stijgen van 397.051 euro naar 809.596 euro. Deze stijging wordt echter meer dan proportioneel gecompenseerd door de daling van de geldbeleggingen.
- Verschillende bladzijden van het financiële verslag vermelden dat *Reprohainaut* vzw in 2016 is vereffend. Het kader XVIII bevestigt deze vereffening, maar lijkt de overdracht van het nettopatrimonium in 2017 te situeren (daar dit nog voor 13.435 euro wordt vermeld in de kolom met betrekking tot het vorige boekjaar). De partij heeft bevestigd dat de boeking van de vereffening wel degelijk in 2017 had plaatsgevonden en dat het nettovermogen van de vereffende component bij de uitzonderlijke opbrengsten van de Action Libérale Province de Hainaut vzw was geboekt (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.5 CD&V

a) Componenten

De uitzonderlijke opbrengsten van *Unitas* vzw dalen van 1.126.154 euro naar 10.749 euro. In 2016 had de component bij de realisatie van een vast actief een uitzonderlijke meerwaarde geboekt.

b) Geconsolideerde rekeningen

Tegelijk met de vaststelling voor *Unitas* vzw dalen de geconsolideerde uitzonderlijke opbrengsten van 1.126.154 euro naar 21.400 euro.

1.6 Open Vld

a) Componenten

Geen betrokken rubrieken.

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.7 sp.a

a) Componenten

Geen betrokken rubrieken.

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.8 cdH

a) Componenten

Geen betrokken rubrieken.

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.9 Groen

a) Componenten

- De geldbeleggingen van *Groen Nationaal fv* stijgen van 0 euro naar 500.000 euro wegens de overdracht van een gedeelte van de liquide middelen naar een termijndeposito (bijkomende inlichting).

- De liquide middelen van *Groen Fonds vzw* (consoliderende entiteit) dalen van 898.247 euro naar 310.628 euro. Deze daling is hoofdzakelijk te wijten aan de toename van de dotaties aan Groenhuis vzw om de oprichting van een vastgoedmaatschappij (Greenhouse.Brussels) te financieren (bijkomende inlichting).

Het overgedragen resultaat van dezelfde component daalt van 503.914 euro naar 163.520 euro wegens het resultaat van het boekjaar dat daalt van 7.989 euro naar -340.394 euro. Deze evolutie wordt voornamelijk verklaard door de stijging van de dotaties aan de geconsolideerde verbonden entiteiten.

- De financiële vaste activa van *Groenhuis vzw* stijgen van 0 euro naar 883.000 euro wegens het aandeel van de component in de aanschaffing van een nieuw gebouw via een vastgoedmaatschappij (gezamenlijke aanschaffing met een andere partij [Ecolo]) (bijkomende inlichting).

De liquide middelen van dezelfde component dalen van 536.090 euro naar 27.848 euro wegens de deelneming in de vastgoedmaatschappij Greenhouse.Brussels (bijkomende inlichting).

Het resultaat van dezelfde component stijgt van 79.986 euro naar 780.279 euro. De toename van de bijdragen afkomstig van de geconsolideerde verbonden entiteiten evenals een nettoterugneming van voorzieningen voor risico's en kosten zijn de voornaamste verklaring voor de evolutie van het resultaat. De waarderingsregels vermelden dat de in 2016 aangelegde voorziening voor sociaal passief werd overgeheveld naar de rubriek van de bestemde reserves. De bestemde reserve voor sociaal passief bedraagt 553.307 euro op 31 december 2017.

b) Geconsolideerde rekeningen

- Tegelijk met de hierboven vermelde beweging voor Groenhuis vzw stijgen de financiële vaste activa van 1.879 euro naar 884.929 euro.
- De geldbeleggingen stijgen van 0 euro naar 700.000 euro. Het grootste deel van deze evolutie werd hierboven in verband met Groen Nationaal fv becommentarieerd.
- De op passiefzijde vermelde voorzieningen voor pensioenen en soortgelijke verplichtingen dalen van 423.549 euro naar 0 euro wegens de op het niveau van Groenhuis vzw vermelde terugnemings.
- Het geconsolideerde resultaat stijgt van 177.860 euro naar 497.406 euro. De in de vorige alinea vermelde bewegingen bij de voorzieningen voor risico's en kosten verklaren grotendeels de waargenomen variatie.

1.10 Ecolo

a) Componenten

- De financiële vaste activa van *Maison Bruxelloise de l'Écologie* vzw stijgen van 7.967 euro naar 517.775 euro. In zijn gegevensanalyse vermeldt de bedrijfsrevisor dat deze stijging het gevolg is van de investering in een nieuw gebouw via een vastgoedmaatschappij (gezamenlijke aanschaffing met een andere partij [Groen]).

Bij dezelfde component stijgen de financiële schulden op meer dan één jaar ten aanzien van kredietinstellingen van 0 euro naar 375.000 euro wegens het aangaan van een lening bestemd voor de gedeeltelijke financiering van de investering van het nieuwe gebouw.

b) Geconsolideerde rekeningen

- Op de passiefzijde stijgen de voorzieningen voor verkiezingspropaganda van 424.022 euro naar 904.366 euro wegens de toevoeging van het boekjaar. De nettotoevoeging van het boekjaar 2017 aan de voorzieningen voor verkiezingspropaganda bedraagt 480.344 euro tegenover 0 euro in 2016.

Bij haar antwoord op de door het Rekenhof gevraagde bijkomende inlichtingen vermeldt de partij dat "de bewegingen van de voorzieningen 2017 op het niveau van de geconsolideerde rekeningen veroorzaakt worden door de verandering van de waarderingsregels tussen 2016 en 2017 wat de voorziening voor verkiezingspropaganda betreft (zie hieronder vermelde definities). In 2016 hadden de geconsolideerde componenten de mogelijkheid om te voorzien in bestemde fondsen om de kosten van de komende verkiezingscampagnes te dekken, ofwel voorzieningen voor verkiezingspropaganda aan te leggen. In 2017 bestaat deze keuze niet meer, maar wordt enkel het gebruik van voorzieningen voor verkiezingspropaganda toegelaten." (Bijkomende inlichting).

De in het financiële verslag voor het boekjaar 2017 hernomen waarderingsregels voor de rubriek "Voorzieningen" werden inderdaad in die zin herzien. De rubriek "Reserves" voorziet echter nog in de mogelijkheid om reserves (vroegere bestemde fondsen) voor verkiezingspropaganda te stijven. De partij zou de tekst van deze rubriek moeten aanpassen om hem in overeenstemming te brengen met de nieuwe tekst voor de voorziening voor verkiezingspropaganda.

- Tegelijk met deze van Maison Bruxelloise de l'Écologie vzw stijgen de financiële schulden op meer dan één jaar ten aanzien van de kredietinstellingen van 99.116 euro naar 456.430 euro.

1.11 Vlaams Belang

a) Componenten

Geen betrokken rubrieken.

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.12 PVDA-PTB

a) Componenten

- Het resultaat van *PVDA-PTB-22 vzw* (consoliderende entiteit) daalt van 226.555 euro naar -90.113 euro. Deze variatie wordt veroorzaakt door de daling van de bijdragen vanuit de geconsolideerde verbonden entiteiten, een daling die zeer gedeeltelijk wordt gecompenseerd door de stijging van de giften, schenkingen of legaten van natuurlijke personen.
- De op de actiefzijde hernomen overlopende rekeningen van *Dienen vzw* stijgen van 5.470 euro naar 195.665 euro. Deze variatie is toe te schrijven aan een voor het boekjaar 2017 nog te ontvangen bedrag vanwege de PVDA-PTB-22 vzw (als opbrengst geboekt) en een tijdelijke herclassificatie van nog van diverse leveranciers te ontvangen bedragen (leveranciers met debetsaldo) (bijkomende inlichting). (In beide gevallen zou het echter beter geweest zijn een vordering te boeken in plaats van de overlopende rekeningen te gebruiken.)

De overige leningen op meer dan één jaar van deze component dalen van 240.000 euro naar 0 euro wegens de terugbetaling van het saldo van een in 2014 aangegane lening (bijkomende inlichting).

Het resultaat van dezelfde component stijgt van -9.345 euro naar 224.664 euro. Deze variatie wordt voornamelijk verklaard door de stijging van de bijdragen afkomstig van de geconsolideerde verbonden entiteiten, die gedeeltelijk wordt gecompenseerd door die van de kosten voor de gewone werking.

b) Geconsolideerde rekeningen

- Tegelijk met die van *Dienen vzw* dalen de overige leningen op meer dan één jaar van 310.000 euro naar 0 euro.

- De publicatiekosten stijgen van 210.219 euro naar 442.019 euro.
- Het resultaat uit de gewone werking vóór financieel resultaat daalt van 159.270 euro naar -70.957 euro omdat de kosten voor de gewone werking sterker stijgen dan de opbrengsten uit de gewone werking.

1.13 DéFI

a) Componenten

- Het overgedragen resultaat van *Solidarité DéFI* vzw (consoliderende entiteit) stijgt van 241.743 euro naar 488.639 euro dankzij het positieve resultaat van het boekjaar.
- De liquide middelen van *CEG* vzw stijgen van 1.544 euro naar 96.293 euro. Het overgedragen resultaat van dezelfde component stijgt van -82.101 euro naar 7.271 euro. Deze twee variaties worden voornamelijk verklaard door het resultaat van het boekjaar dat stijgt van -18.151 euro naar 89.372 euro, hoofdzakelijk dankzij de stijging van de "omzet"¹⁷.
- De diensten en diverse goederen van *DéFI* fv dalen van 161.761 euro naar 75.291 euro hoofdzakelijk wegens de afschaffing van de publicatie van een krant, de daling van postkosten en van de kosten voor ondersteuning van steden en gemeenten (bijkomende inlichting).

b) Geconsolideerde rekeningen

Geen betrokken rubrieken.

1.14 PP

a) Componenten

De materialiteitsgrens (5% van het geconsolideerde balanstotaal) van de partij PP bedraagt 11.000 euro. Door dit lage bedrag neemt het aantal boekhoudkundige rubrieken die kunnen worden becommentarieerd toe. Om nodeloze herhalingen te vermijden zijn enkel de variaties van de geconsolideerde rekeningen in het voorliggende advies vermeld.

b) Geconsolideerde rekeningen

- Het resultaat van het boekjaar stijgt van 2.181 euro naar 11.188 euro, voornamelijk wegens de toename van de Belgische overheidsbijdragen en een kleinere toevoeging aan voorzieningen. Deze elementen werden echter gedeeltelijk gecompenseerd door de stijging van de kosten voor de gewone werking, waaronder voornamelijk de diverse kosten.

¹⁷ Zoals vermeld bij punt 5.1 van *Deel 1 - Vormelijke aspecten* van het onderhavige advies zijn de meegedeelde rekeningen van de componenten van de partij DéFI niet volgens het wettelijke schema opgemaakt.

2 Algemeen onderzoek van de rekeningen van de componenten en van de geconsolideerde rekeningen

In deze rubriek komen alleen de opmerkingen voor waarover de partijen in het vorige boekjaar/de vorige boekjaren geen verklarende commentaar hebben verstrekt.

Voor geen enkele partij moet een opmerking worden gemaakt.

3 Cijfermatig nazicht van het verband tussen een wijziging van het geconsolideerde vermogen en het geconsolideerde resultaat van het boekjaar

Op basis van de tabel "Evolutie van het geconsolideerde patrimonium" (in de toelichting bij de geconsolideerde jaarrekening) is het Rekenhof het correcte karakter nagegaan van het cijfermatig verband "Nieuw geconsolideerd vermogen = geconsolideerd vermogen op het einde van het vorige boekjaar + geconsolideerd resultaat van het boekjaar - Variatie van de kapitaalsubsidies".

Uit die verificatie komt geen enkel verschil naar voren dat elders niet werd toegelicht.

4 Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerde resultaat en de cumul van de resultaten van de verschillende componenten

Het nazicht van het verband "Geconsolideerd resultaat - Cumul van de resultaten van de componenten = 0" resulteert in een verschil van -245.480 euro bij één partij [PS]. Zoals in de voorgaande boekjaren heeft die partij aangegeven dat zij in het kader van de consolidatie op het niveau van kader XVIII aanpassingen doorvoert op wederkerige rekeningen.

5 Cijfermatig nazicht van het verband tussen het geconsolideerde patrimonium en de cumul van de patrimonie van de verschillende componenten

Uit het nazicht van het verband "Geconsolideerd patrimonium - Cumul van de patrimonie van de componenten = 0" komen de volgende verschillen naar voren:

N-VA	0 euro
PS	637.655 euro [*]
MR	0 euro
CD&V	-88.438 euro [*]
Open Vld	0 euro
sp.a	0 euro
cdH	0 euro
Groen	0 euro
Ecolo	-24.365 euro [*]
Vlaams Belang	0 euro
PVDA-PTB	0 euro
DéFI	0 euro
PP	0 euro

Het Rekenhof is van oordeel dat de verschillen die het tijdens zijn onderzoek had vastgesteld, niet meer moeten worden becommentarieerd aangezien de kaders XVII en XVIII en/of expliciete commentaar (eventueel geformuleerd voor vorige boekjaren) de passende rekenkundige verantwoordingen verstrekken. Dit is het geval voor de drie verschillen aangemerkt met een asterisk [*].

Deel 3 - Vragen gericht aan alle politieke partijen

De Controlegeschiedenis heeft zich nog niet uitgesproken over de aanbevelingen (gebruik van de boekhoudkundige techniek van de bestemde fondsen en de boekhoudkundige verwerking van belastingen en taksen) die het Rekenhof heeft geformuleerd naar aanleiding van de vragen om bijkomende inlichtingen aan alle politieke partijen in het kader van de controle van de financiële verslagen 2015. Het Rekenhof is bij zijn onderzoek van de financiële verslagen 2016 en 2017 niet opnieuw ingegaan op deze aangelegenheden.

In 2018 heeft de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers het Rekenhof verzocht een advies te formuleren over de vraag, in hoofdorde, of een voor twee politieke partijen [Ecolo en Groen] gemeenschappelijk component, die als louter doel heeft onroerende structuren aan te bieden (Greenhouse.Brussels cvba), al dan niet diende te worden opgenomen in de consolidatiekringen van de twee partijen (elk voor zijn respectievelijk deel) en, in bijkomende orde, of de respectieve deelneming van de twee partijen in de vastgoedmaatschappij diende te worden vermeld in hun financiële vaste activa.

Overwegende dat de term "component" beperkend moet worden gelezen (limitatieve lijst, toelichtingen bij de diverse wetsontwerpen en voorbereidende parlementaire documenten) heeft het Rekenhof op 2 mei 2018 een advies¹⁸ verleend volgens hetwelk de Greenhouse.Brussels cvba gelet op haar maatschappelijk doel, niet als een component moest worden beschouwd. Voor het overige heeft het Rekenhof gepreciseerd dat de eigen inbreng van de politieke partijen moet worden opgenomen zowel in de rekeningen van de betreffende componenten als in de geconsolideerde rekeningen van beide partijen.

Met uitzondering van één partij [PP] hebben alle partijen, in 2017, onder de activa van hun balans bedragen geboekt in de rubriek "Terreinen en gebouwen". Afhankelijk van de partijen wordt dit onroerende patrimonium bij één enkele component geconcentreerd dan wel over verschillende componenten verspreid.

Eén partij [cdH] integreert in haar consolidatieperimeter een burgerrechtelijke vennootschap "Immobilière des Deux Églises" genaamd. Een onder de rekeningen van de component vermelde opmerking preciseert¹⁹: *"De vennootschap is eigenaar van een gebouw gelegen in Brussel, Tweerkenstraat 41. Dit gebouw wordt aan Action Solidaire vzw ter beschikking gesteld die het geheel van de kosten en van de inrichtingen draagt."*

Het verschil qua boekhoudkundige verwerking tussen deze partij [cdH] (die spontaan de activa van haar vastgoedcomponent in haar consolidatiekring integreert) en twee andere partijen [Ecolo et Groen] (die – conform het advies van het Rekenhof – dit niet doen) werd in een algemene commentaar in de antwoordbrief gericht aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers als volgt verwoord: *"Het Rekenhof stelt bovendien vast dat de verschillen in het beheer van de onroerende goederen door de diverse politieke partijen in*

¹⁸ De partij Ecolo preciseert in haar "Bijlage 2" (DOC 54 3161/003, p.1484), dat het Instituut van de Bedrijfsrevisoren in een op 11 juni 2018 verleend advies ook van oordeel was dat de Greenhouse.Brussels cvba geen deel moest uitmaken van de consolidatiekring.

¹⁹ DOC 54 3161/002, p. 1153.

functie van hun noden en eigen structurele organisatie, aanleiding geven tot verschillende boekhoudkundige verwerkingen en financiële verslaggevingen. Dit bemoeilijkt de doelstelling van uniformiteit en onderlinge vergelijkbaarheid beoogd door de wet van 4 juli 1989 inzake boekhouding en financiële verslaggeving van politieke partijen."

Het is dus mogelijk dat bepaalde partijen, bovenop de geconsolideerde bedragen vermeld onder de rubriek "Terreinen en gebouwen", andere onroerende goederen bezitten die hun ter beschikking worden gesteld (of zelfs worden verhuurd aan derden) door een niet-geconsolideerde vastgoedcomponent. In dat geval zal de vergelijkbaarheid van de onroerende patrimonía tussen partijen niet correct worden weerspiegeld in de (geconsolideerde) balansen.

Hetzelfde kan gelden op het niveau van de (geconsolideerde) resultatenrekeningen waarbij, volgens beslissing van de beheersorganen van de partij, de opbrengsten of kosten worden behouden in de niet-geconsolideerde patrimoniumcomponent (waarbij ze niet worden opgenomen in de geconsolideerde resultatenrekening) of, in het tegenovergestelde geval, waarbij deze opbrengsten of kosten worden geboekt bij één of meerdere geconsolideerde component(en) (waarbij ze - eventueel gedeeltelijk - zullen verschijnen zowel op het niveau van de resultatenrekening van de betrokken component(en) als op het niveau van de geconsolideerde resultatenrekening).

Ter aanvulling van het onderzoek van de in de financiële verslagen vermelde rekeningen zijn diverse vragen aan alle politieke partijen gericht om de verschillende toestanden op het terrein af te bakenen.

Uit de ontvangen antwoorden blijkt dat twee partijen in hun consolidatieperimeter een component (een burgerlijke vennootschap bij de ene en een cvba bij de andere) opnemen die vastgoedbeheer (sensu lato) als voornaamste maatschappelijk doel heeft. Die componenten (en de geconsolideerde rekening) vermelden aan de actiefzijde van de balans de nettowaarde van de goederen in kwestie tegenover de rubriek "Terreinen en gebouwen". De kosten en opbrengsten in verband met de goederen in kwestie werden – na eventuele consolidatiewijzigingen – integraal opgenomen in de geconsolideerde rekeningen.

In het licht van de huidige definitie van de term "component" en overeenkomstig de conclusies van het recente onderzoek dat het Rekenhof uitvoerde naar aanleiding van de vraag om advies met betrekking tot Greenhouse.Brussels, zou er geen consolidatie moeten gebeuren voor die twee componenten²⁰.

Drie partijen vermelden het bestaan van minstens één niet-geconsolideerde entiteit die ze geheel of gedeeltelijk in eigendom hebben (eventueel met natuurlijke personen of rechtspersonen zonder enige band met de partij) en die vastgoedbeheer (sensu lato) als voornaamste maatschappelijk doel heeft. Die niet-geconsolideerde entiteiten worden aan de actiefzijde van de balans van de componenten die ze bezitten (en in de geconsolideerde rekeningen) vertegenwoordigd door financiële vaste activa (ten belope van de financiële participatie van de component in de entiteit in kwestie).

Behalve mogelijke (maar weinig waarschijnlijke) waardeverminderingen of herwaarderingsmeerwaarden, worden de participaties geboekt tegen hun aanschafwaarde.

²⁰ Eén van de twee partijen preciseerde in haar antwoord dat ze de component met de onroerende opdracht in de consolidatieperimeter heeft opgenomen in navolging van een advies van de Controlecommissie uit 2000.

Daardoor bestaat de mogelijkheid dat ze niet de actuele boekwaarde van het vastgoedpatrimonium weergeven (bv. als er intussen renovatie- of inrichtingswerken zijn uitgevoerd die de boekwaarde hebben doen toenemen).

Behalve in het geval (onmogelijk te bepalen bij lezing van de rekeningen) waarbij de niet-geconsolideerde entiteiten al hun kosten (afschrijvingen, onderhoudskosten, administratiekosten, financiële lasten, enz.) factureren aan één of meer componenten, zijn de kosten die voortvloeien uit het beheer van het "niet-geconsolideerde patrimonium" in hun geheel of ten dele niet vermeld in de resultatenrekening van die componenten, en derhalve ook de geconsolideerde resultatenrekening, wat de facto²¹ bijdraagt tot een beter boekhoudkundig resultaat. Dat resultaat kan bovendien nog worden opgekrikt als de niet-geconsolideerde entiteiten voorzien in een vergoeding (dividenden of andere) voor de financiële participaties die de geconsolideerde entiteiten bezitten (ook dat valt niet te bepalen bij lezing van de rekeningen).

Kortom,

- er bestaat thans een verschil in presentatie op het niveau van de jaarrekeningen van de componenten en van de geconsolideerde rekeningen naargelang de betrokken politieke partijen hun vennootschap(pen) met een onroerende opdracht al dan niet opnemen in hun consolidatieperimeter. Dat verschil maakt het moeilijk om de financiële verslagen met elkaar te vergelijken;
- de vennootschappen die vastgoedbeheer als doel hebben en die ten onrechte zijn opgenomen in de consolidatieperimeter, schetsen echter een beeld van de boekhouding dat nauwer aanleunt bij de patrimoniale economische realiteit en van de impact ervan op de resultatenrekening van de componenten (en op de geconsolideerde rekening), en dragen aldus bij tot meer transparantie in vergelijking met de vennootschappen die zoals het hoort uitgesloten worden en enkel vertegenwoordigd worden door financiële participaties.

Het Rekenhof beveelt de Commissie daarom aan te onderzoeken of het begrip "component" moet worden herzien om er de vennootschappen in op te nemen die vastgoedbeheer als doel hebben.

Om de economische realiteit van de politieke partijen transparanter te maken, is het Rekenhof eveneens van oordeel dat de Commissie zou moeten onderzoeken of in de consolidatieperimeter elke entiteit moet worden opgenomen die eigendom is van een partij en die, hoewel ze niet aan de criteria van een "component" beantwoordt, een actief vertoont dat hoger is dan dat welk door de wetgever zou worden bepaald.

²¹ Tenzij de componenten de niet-geconsolideerde entiteiten subsidiëren, eventueel als aanvulling bij de gefactureerde bedragen, zodat de onroerende lasten van die laatste integraal gedekt zijn.

Er bestaat ook een Franse versie van dit verslag.
Il existe aussi une version française de ce rapport.

■■■■■ ■■■■

ADRES
Rekenhof
Regentschapsstraat 2
B-1000 Brussel

TEL.
+32 2 551 81 11

FAX
+32 2 551 86 22

www.rekenhof.be

A. Avis de la Cour des comptes

Avis de la Cour des comptes concernant les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes (Exercice 2017)

Rapport adopté en assemblée générale de la Cour des comptes du 2 octobre 2018

INTRODUCTION

1 Objet et fondement légal de l'avis

Par lettre du 4 juillet 2018, le président de la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques a transmis à la Cour des comptes les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2017¹ et lui a demandé de rendre, dans un délai de trois mois, un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports.

En vertu de l'article 24, deuxième alinéa, de la loi du 4 juillet 1989 relative à la limitation et au contrôle des dépenses électorales engagées pour l'élection de la Chambre des représentants, ainsi qu'au financement et à la comptabilité ouverte des partis politiques, modifiée par celle du 6 janvier 2014 et par celle du 11 juin 2015, le président de la Chambre des représentants transmet *« sans délai un exemplaire des rapports financiers ou des documents parlementaires visés à l'alinéa 1er, par lettre recommandée à la poste, à la Cour des comptes en la chargeant de rendre, en application de l'article 1er, 4°, alinéa 3, dans un délai de trois mois, un avis concernant l'exactitude et l'exhaustivité desdits rapports. La Cour des comptes peut en outre demander des renseignements supplémentaires à l'institution visée à l'article 22. »*.

Dans son premier avis remis le 6 août 2003 portant sur les rapports financiers afférents à l'exercice 2002², la Cour des comptes a précisé le cadre légal dans lequel s'inscrit son intervention.

La loi du 6 janvier 2014 modifiant la loi du 4 juillet 1989 a réformé trois des modalités de contrôle de la Cour des comptes dans le cadre de la reddition de son avis sur les rapports financiers des partis politiques :

- L'article 28, 3°, porte la période d'examen des rapports financiers de un à trois mois.
- L'article 28, 4°, prévoit que la Cour des comptes peut demander des renseignements supplémentaires à l'institution visée à l'article 22.
- L'article 31 énonce que le bilan et le compte de résultats de chaque composante des partis politiques sont établis conformément au schéma fixé par la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques.

En vertu des articles 3 et 6 de loi du 11 juin 2015 modifiant la loi du 4 juillet 1989 précitée, ces trois dispositions ont été d'application pour la première fois pour les rapports financiers relatifs à l'exercice 2015.

Le nouveau modèle de rapport financier est constitué par l'annexe 1 du règlement d'ordre intérieur³, adopté par la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques en date du 9 décembre 2015. Les principales modifications par rapport à l'ancien modèle ont été répertoriées dans l'avis de la Cour des comptes

¹ DOC 54 3161/001 à 004.

² DOC 51 0021/003, p. 18 et 19.

³ DOC 54 1519/001.

concernant les rapports financiers sur la comptabilité des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2015⁴.

2 Demandes de renseignements supplémentaires de la Cour

Les nouvelles dispositions légales ne consacrent aucune mention à la publicité à accorder aux demandes de renseignements supplémentaires que la Cour des comptes peut, le cas échéant, adresser aux partis politiques ou aux réponses formulées par les partis. La Cour des comptes a décidé de s'adresser individuellement aux partis, sans faire mention des questions posées aux autres (sauf dans le cas de questions communes à l'ensemble des partis).

Les demandes de renseignements supplémentaires s'articulent comme suit :

1. Questions adressées à l'ensemble des partis politiques

Ces questions portent essentiellement sur la collecte d'informations susceptibles de permettre à la Cour des comptes de formuler des recommandations destinées à améliorer la comparabilité des rapports financiers des différents partis politiques. Les questions sont identiques pour l'ensemble des partis. Les réponses reçues sont traitées anonymement dans l'avis rendu par la Cour des comptes.

2. Questions portant sur les comptes rendus par une ou plusieurs composante(s) du parti

3. Questions portant sur les comptes consolidés du parti

Les réponses portant sur des questions spécifiquement adressées à un parti sont traitées, selon leur objet, dans la partie 1 ou 2 de l'avis, avec la mention « (information supplémentaire) ».

Les réponses aux questions adressées à l'ensemble des partis politiques font l'objet d'un développement dans la partie 3 de l'avis rendu par la Cour des comptes. Dans le cadre de l'examen des rapports financiers relatifs à l'exercice 2017, diverses questions relatives à l'existence éventuelle et au traitement comptable de sociétés à vocation principalement immobilière (consolidées ou non) ont été adressées à l'ensemble des partis politiques.

Compte tenu des données disponibles dans les documents parlementaires, le contrôle des rapports financiers de l'année 2017 des partis politiques porte, comme lors des exercices précédents, sur les aspects formels (Partie 1) et financiers (Partie 2). La Cour des comptes ne se prononce donc pas sur la validité et sur la réalité des opérations sous-jacentes, étant donné qu'elle n'a pas accès aux pièces justificatives.

⁴ DOC 54 1959/005, p. 46 et 47.

3 Mise en œuvre des recommandations formulées par la Cour des comptes dans ses précédents avis

- 3.1 Dans son avis portant sur les rapports financiers relatifs à l'exercice 2015, la Cour des comptes a formulé diverses recommandations destinées à renforcer la transparence et la comparabilité des rapports financiers.
- a) Elle a suggéré à la Commission de rappeler aux partis la nécessité de respecter rigoureusement le nouveau modèle de rapport financier et, le cas échéant, de restructurer la présentation de leurs documents additionnels (DOC 54 1959/005, p. 50).
 - b) Elle a proposé de reprendre, au cadre XVI « Règles d'évaluation » du schéma légal, un texte introductif demandant aux partis de communiquer l'ensemble de leurs règles d'évaluation et, dans l'attente de l'adaptation de ce schéma, de recommander aux partis de déjà reprendre, sous le cadre précité, l'intégralité de leurs règles d'évaluation (DOC 54 1959/005, p. 54).
 - c) Elle a recommandé d'inviter les partis à mentionner, au même cadre XVI « Règles d'évaluation », des informations complémentaires lorsque des règles d'évaluation ont été modifiées depuis le dernier exercice, et ce notamment quant à leur incidence sur la lisibilité et la comparabilité des comptes annuels (DOC 54 1959/005, p. 56).
 - d) Sur la base des réponses aux questions adressées à l'ensemble des partis politiques, la Cour des comptes a constaté que certains d'entre eux utilisaient la technique comptable des fonds affectés (notamment en matière de propagande électorale) en lieu et place de celle des provisions. Au terme de son examen⁵, la Cour a estimé que la technique des fonds affectés ne pouvait pas s'appliquer dans le cadre des ASBL (et associations de fait) composant les partis politiques.

En conséquence, la Cour a recommandé à la Commission d'inviter les organes de gestion des partis concernés à déterminer, dans le courant de l'exercice 2016, la nouvelle affectation comptable à donner à leurs fonds affectés actuels et à modifier les éventuelles règles d'évaluation y relatives. Pour ce qui concerne plus spécifiquement les fonds affectés aux dépenses électorales, elle a recommandé que les partis concernés procèdent au transfert comptable de ces fonds à destination du poste de provisions pour propagande électorale repris au passif et que, dans le futur, seules lesdites provisions enregistrent les décisions de l'organe de gestion en la matière (DOC 54 1959/005, p. 76).

La Cour des comptes a confirmé⁶ son point de vue quant à l'application stricte de la loi du 17 juillet 1975 et de ses arrêtés d'exécution ainsi qu'au recours général et exclusif⁷ de la technique des provisions, en particulier en matière de couverture des charges électorales futures. Elle a par ailleurs précisé qu'à son estime, en fonction de règles

⁵ DOC 54 1959/005, p. 73 à 76.

⁶ Confirmation formulée dans le cadre de la réponse que la Cour des comptes a transmise, en date du 10 mai 2017, avec copie au président de la Commission de contrôle, au président de l'Institut des réviseurs d'entreprises. Ce dernier avait interrogé la Cour des comptes sur l'utilisation - éventuellement conjointe - de la technique comptable des fonds affectés (ou des réserves) et des provisions, ainsi que sur la possible répartition, sur plusieurs exercices, de l'estimation des charges électorales futures.

⁷ Les règles de comptabilisation en matière de réserves, découlant de la loi de 1975 et de ses arrêtés d'exécution, restent évidemment intégralement d'application mais hors toute substitution à la technique des provisions.

d'évaluation fixées par l'organe de gestion, un plan progressif de dotation aux provisions pour propagande électorale pourrait être établi sur plusieurs années et que, sous l'impulsion de la Commission de contrôle, le législateur pourrait, le cas échéant, fixer un certain nombre de règles de base à appliquer par l'ensemble des partis.

- e) Le traitement, par la Cour des comptes, des réponses à la seconde question adressée à l'ensemble des partis politiques a mis en évidence des divergences quant à la manière dont les partis politiques procédaient à l'enregistrement comptable de leurs taxes et impôts. Cette diversité de traitement résulte à la fois de l'interprétation des législations comptables applicables et de l'inadéquation de l'intitulé « Impôts sur le résultat » du schéma légal actuel par rapport au régime d'imposition propre aux ASBL.

En conséquence, la Cour a suggéré que la Commission demande aux partis politiques de lire l'intitulé « Impôts sur le résultat » comme correspondant à « Charge d'impôts supportée au cours de l'exercice » et, dans cette optique, de respecter, à dater de l'exercice 2016, la subdivision comptable proposée dans l'avis rendu par la Cour (DOC 54 1959/005, p. 79).

- 3.2 Dans son avis rendu en 2017 portant sur les rapports financiers relatifs à l'exercice 2016, la Cour des comptes a également formulé des recommandations.

Deux d'entre elles constituaient des rappels de recommandations formulées en 2016. Elles avaient trait à (cf. point a ci-dessus) la limitation de l'adjonction de documents non prévus par le schéma légal (DOC 54 2449/006, p. 38) et (cf. point b ci-dessus) à la communication de l'intégralité des règles d'évaluation (DOC 54 2449/006, p. 42).

La troisième et dernière recommandation résultait de l'observation, par la Cour des comptes, de ce que le schéma légal relatif aux comptes de résultats des composantes ainsi qu'au compte consolidé, tel qu'actuellement en vigueur conformément à l'annexe 1 du règlement d'ordre intérieur de la Commission de contrôle, n'intégrait pas les modifications apportées par l'arrêté royal du 18 décembre 2015 (M.B. du 30 décembre 2015), à l'arrêté royal du 30 janvier 2001 portant exécution du code des sociétés. En conséquence, la Cour des comptes a suggéré à la Commission d'examiner si elle souhaitait conserver les spécificités actuelles du schéma du rapport financier à rendre par les partis politiques ou si, au contraire, elle entendait aligner ledit schéma sur les nouvelles prescriptions légales (DOC 54 2449/006, p. 39).

- 3.3** Les documents parlementaires relatifs à l'examen, par la Commission de contrôle, des rapports financiers des partis politiques et de leurs composantes pour l'exercice 2015⁸ et pour l'exercice 2016⁹ ne font pas mention de discussion ou de décision quant aux recommandations émises par la Cour des comptes dans le cadre des rapports financiers des deux exercices précités.

⁸ DOC 54 1959/005.

⁹ DOC 54 2449/006.

Partie 1 - Aspects formels

1 Respect du modèle de rapport financier

- 1.1 La Cour des comptes n'a pas observé d'anomalie significative ou de lacune majeure en ce qui concerne le respect de la structure générale des rapports financiers relatifs à l'exercice 2017.
- 1.2 Comme lors des précédents exercices, il subsiste néanmoins des manquements mineurs dans le chef de certains partis, plus spécifiquement en ce qui concerne :
 - la formulation de l'alinéa introductif prévu par le schéma légal (titre ou texte non conforme, mention ou paragraphe additionnels);
 - l'absence de numérotation des quatre rubriques prévues par le schéma légal ou une numérotation différente de celles-ci;
 - l'adjonction d'informations ou de documents non prévus par le schéma légal, tels que description des méthodes de consolidation, rapport au conseil d'administration ou rapport de gestion, résumé financier (ancien modèle II), approbation interne des comptes, logiciel comptable utilisé, conclusion, contrôles comptables, informations de portée didactique, redoublement du compte consolidé dans le rapport du réviseur d'entreprises ou encore rapports de réviseur d'entreprises pour des composantes.

2 Qualité du ou des signataire(s) des états financiers

Le schéma légal prévoit que le texte introductif du rapport financier soit signé par la/les personne(s) autorisée(s) à représenter l'ASBL chargée, en vertu des articles 22 et 23 de la loi du 4 juillet 1989, de l'élaboration des rapports financiers.

Les dispositions précitées sont respectées par tous les partis.

3 Existence des données identifiantes et financières pour chacun des partis politiques et chacune de leurs composantes

Pour l'ensemble des partis, aucune donnée identifiante et financière n'est manquante.

4 Respect des exigences formelles relatives aux données identifiantes des partis politiques et de leurs composantes

- 4.1 En ce qui concerne l'exercice 2017, la Cour des comptes n'a pas observé d'anomalie et/ou de manquement significatif quant à la manière dont les différents partis politiques ont répondu aux exigences formelles relatives à l'identification de leurs différentes composantes.

4.2 Comme lors des exercices précédents, divers manquements formels mineurs continuent à être observés, à des degrés divers, auprès de la plupart des partis, en matière d'absence occasionnelle, voire systématique :

- de la profession des membres de l'organe de gestion (ou la confusion éventuelle de cette dernière avec la fonction dans l'organe de gestion);
- de l'adresse de membres de l'organe de gestion;
- du numéro de l'article des statuts relatif à l'objet social des ASBL ou de l'objet social lui-même;
- de la composition de l'organe de contrôle.

5 Respect des schémas prévus pour la présentation des données relatives aux comptes des composantes et au compte consolidé

5.1 La Cour des comptes observe que les bilans et/ou comptes de résultats des composantes de deux partis [DéFI et PP] ne respectent pas le schéma légal. La présentation des comptes consolidés est par contre correcte.

5.2 Divers manquements formels mineurs sont également observés auprès de l'un ou l'autre parti :

- l'utilisation de tout ou partie du schéma consolidé en lieu et place du schéma prévu pour les composantes;
- la présentation de comptes bilingues;
- l'indication du numéro national d'entreprise sur chaque page des (seuls) comptes consolidés;
- l'absence, dans la présentation de certains comptes de bilan et de résultats (consolidés et/ou de composantes), de la mention des sous-totaux ou totaux intermédiaires de rubriques. La Cour des comptes rappelle toutefois que le modèle du schéma légal s'avère parfois lacunaire sur ce point.
La Cour des comptes recommande dès lors à la Commission de contrôle d'examiner dans quelle mesure elle entend adapter le schéma légal afin d'y généraliser la mention des (sous-) totaux pour l'ensemble des rubriques concernées ou de préciser si la version actuelle peut être maintenue telle quelle.
Entretemps, la Cour des comptes ne fera plus mention de la remarque ci-dessus dans ses prochains avis.
- la mention de montants négatifs entre parenthèses (en lieu et place de l'utilisation du signe « moins »).

5.3 La Cour des comptes n'a pas observé d'anomalie comptable significative au niveau des annexes des comptes consolidés (examen limité).

5.4 Un parti [PTB-PVDA] ne mentionne pas le total du tableau du cadre XV (Marge brute d'autofinancement de l'exercice). Par ailleurs, sa présentation du cadre XVIII s'écarte - mais uniquement au niveau de ses titres de colonnes - de celle prévue par le schéma légal.

6 Exhaustivité et présentation générale des données financières

- 6.1 L'exhaustivité et la présentation générale des comptes ne posent pas de problèmes majeurs. Cette observation tient compte des entités pour lesquelles les partis ont justifié ou commenté antérieurement l'absence de toute donnée financière ainsi que les éventuelles particularités structurelles ou comptables de certaines de leurs composantes.
- 6.2 Les données comparatives (exercice 2016) ne sont pas communiquées pour la seule partie 2 du compte de résultats des composantes *ASBL Fédération Huy-Waremme et association de fait Groupe PS des Conseils de la Communauté germanophone* d'un parti [PS]. Ceci résulte vraisemblablement d'un problème technique lors de l'impression des deux pages concernées.
- 6.3 Un parti [PS] mentionne¹⁰ que « *la comptabilité du Groupe provincial du Brabant wallon est une section analytique dans les comptes de la composante 2.2 Asbl Parti socialiste - Fédération du Brabant wallon* » et que le lecteur trouvera « *dans les pages suivantes les mêmes informations que celles présentes au point 2.2 du présent document* ». A titre strictement informatif, il est précisé que les pages suivantes ne reprennent pas les données annoncées mais poursuivent la présentation des comptes des composantes en communiquant ceux de *l'association de fait Groupe provincial du Hainaut*.
- 6.4 L'actif du compte consolidé d'un parti [PTB-PVDA] présente un nombre anormal de lignes vides qui nuisent à sa lisibilité.
- 6.5 L'annexe XI d'un parti [PP], reprenant le détail de la rubrique II.B.4 du compte de résultats consolidé, fait état d'un total de 24.501 euros, alors que la rubrique comptable concernée porte sur un montant de 24.763 euros.

7 Rapport du réviseur d'entreprises - Remarques éventuelles relatives à l'attestation des comptes

- 7.1 Tous les rapports des réviseurs d'entreprises portant sur la comptabilité des partis sont joints et sont formulés sans réserve.
- 7.2 A l'exception d'un parti [Open VLD], tous les rapports mentionnent, conformément au point 4.b. de l'annexe à la loi du 4 juillet 1989, le caractère suffisant de l'organisation administrative et comptable des partis politiques.

¹⁰ DOC 54 3161/001, p. 361.

8 Rapport du réviseur d'entreprises - Analyse destinée à favoriser la compréhension de la situation financière et des résultats ainsi que la comparabilité

- 8.1 Les dispositions du point 4.c. de l'annexe à la loi du 4 juillet 1989 laissent une part d'appréciation dans le chef du réviseur d'entreprises. La nature et l'étendue des informations fournies varient ainsi fortement selon les partis politiques.
- 8.2 Le rapport du réviseur d'entreprises d'un parti [MR] fait mention¹¹ de ce qu'il fournit son analyse des données en annexe à son rapport. Cette analyse n'est toutefois pas reprise dans le rapport financier du parti. Ledit rapport fait cependant état, dans une « Annexe 1. », du rapport du conseil d'administration sur les comptes consolidés.
- 8.3 Le dernier alinéa de l'annexe au rapport du réviseur d'entreprises d'un parti [Ecolo] évoque l'affectation des résultats « (avec entre autres la variation des fonds affectés)¹² ». L'introduction du cadre XVI du même parti mentionne, pour sa part, que « Les 'fonds affectés' antérieurs ont été convertis en 'réserves' ».

En réponse à une question posée par la Cour des comptes dans le cadre du contrôle des rapports financiers relatifs à l'exercice comptable 2016, le parti avait confirmé que tel était également le cas pour les deux fonds affectés à des dépenses électorales futures (et ce pour un montant total de 309.077 euros au 31 décembre 2016).

Dans l'attente d'une prise de position par la Commission de contrôle quant à l'utilisation exclusive de la technique comptable des provisions en matière de charges futures de propagande électorale, la Cour des comptes rappelle les recommandations qu'elle a formulées en matière de reclassement comptable des fonds affectés, telles qu'elles sont évoquées ci-avant (cf. le point d, de la rubrique consacrée à la mise en œuvre des recommandations formulées par la Cour des comptes dans ses précédents avis).

Pour sa part, le parti concerné a notamment précisé¹³ dans ses réactions sur l'avis de la Cour des comptes sur les rapports financiers 2016 : « Quant à la problématique des charges futures de propagande électorale, nous comprenons bien les remarques de la Cour des comptes. Nous attendons une position claire et étayée de la Commission de contrôle expliquant les règles et modalités précises à suivre pour utiliser la technique comptable des provisions en matière de charges futures de propagande électorale. Ces règles et modalités sont nécessaires pour permettre une bonne compréhension et une comparaison. ».

- 8.4 Le rapport du réviseur d'entreprises d'un autre parti [PP] précise¹⁴ qu'il fait « également rapport [...] sur les éléments qui sont susceptibles de favoriser la compréhension de la situation financière et des résultats : ». Cet alinéa n'est toutefois

¹¹ DOC 54 3161/001, p. 549.

¹² DOC 54 3161/003, p. 1475.

¹³ DOC 54 2449/006, p. 61.

¹⁴ DOC 54 3161/004, p. 1973.

suivi que du lieu et de la date de signature du rapport, sans communication de l'analyse énoncée.

9 Données relatives aux règles d'évaluation (Cadre XVI)

- 9.1 Tous les rapports financiers mentionnent des règles d'évaluation. L'étendue de ces dernières varie toutefois selon les différents partis.
- 9.2 Trois partis [MR - PTB-PVDA - PP] mentionnent exclusivement les règles d'évaluation reprises dans le modèle de rapport financier. Un de ces partis [PP] communique également des chiffres relatifs à l'évolution de ses stocks. Ces informations ne doivent pas figurer au sein des règles d'évaluation.
- 9.3 Les autres partis reprennent des règles d'évaluation différentes et généralement plus détaillées que celles figurant dans le schéma légal.
- 9.4 Sept partis [N-VA - Open Vld - sp.a - cdH - Groen - Ecolo - Vlaams Belang] mentionnent spontanément le fait qu'ils produisent l'ensemble de leurs règles d'évaluation.
- 9.5 Trois partis [PS - Ecolo - PP] ne font pas mention de la règle d'évaluation prévue par l'actuel schéma légal qui fait état de l'absence de stocks, de créances ou de dettes exprimés en devises.

Cette observation n'est toutefois pertinente que si la Commission considère que le texte repris au cadre XVI fait effectivement partie intégrante du schéma financier.

La Cour des comptes recommande à la Commission de préciser, dès que possible, si les partis sont tenus d'intégrer les mentions actuellement reprises sous le cadre XVI dans leurs règles d'évaluation et, par voie de conséquence, d'en respecter également la teneur.

La Commission devrait également préciser, dès que possible, si les mentions actuellement reprises sous le cadre XVI sont à considérer comme les seules devant être formulées par les partis à titre de règles d'évaluation ou si, au contraire, elles n'ont que valeur exemplative, ce qui implique alors de facto que les partis sont invités à communiquer l'ensemble (ou, à tout le moins, une plus large partie) de leurs règles d'évaluation.

Considérant le fait que la mention intégrale des règles d'évaluation contribue à la transparence des chiffres communiqués dans les rapports financiers, la Cour des comptes réitère une fois encore sa recommandation formulée lors des deux précédents exercices, visant à demander à la Commission de reprendre au cadre XVI « Règles d'évaluation » un texte introductif invitant les partis à communiquer l'ensemble de leurs règles d'évaluation applicables. Dans l'attente de cette adaptation, une recommandation allant en ce sens devrait être adressée aux partis politiques.

- 9.6 Les règles d'évaluation d'un parti [Ecolo] sont reprises dans une annexe figurant après le rapport du réviseur d'entreprise. Ce report d'emplacement est toutefois clairement mentionné au cadre XVI. Le parti a par ailleurs précisé, en communiquant ses

réactions¹⁵ sur le précédent avis de la Cour des comptes, que le report d'emplacement est la conséquence technique de l'utilisation de deux logiciels différents.

- 9.7 Un parti [DéFI] reprend les règles d'évaluation du schéma légal tout en y ajoutant trois lignes. Les deux premières lignes (relatives à des intérêts ou à des charges exprimés en devises) ont une portée contradictoire avec la déclaration préalable qu'il n'existe pas de créance ou de dette exprimée en devises. Par ailleurs, la dernière ligne (obligation de constituer des provisions pour tous les risques prévisibles) ne fait que reformuler une obligation prévue par la législation comptable. Nonobstant ces constatations et le nombre réduit des règles d'évaluation communiquées, le parti précise, dans un commentaire faisant suite à l'identification de ses composantes¹⁶, que : « *[les règles d'évaluation] reprennent l'intégralité de celles intervenant dans le cadre des opérations comptables de l'entité consolidante et des composantes consolidées* ».

10 Données relatives à la méthode de consolidation (Cadre XVII)

À l'exception d'un parti [DéFI] qui ne reprend aucune mention à ce cadre, la manière dont l'ensemble des partis politiques a complété le cadre XVII n'appelle pas de remarque.

11 Données relatives au tableau de concordance des patrimoines (Cadre XVIII)

- 11.1 Comme lors des précédents exercices, un parti [Ecolo] communique un second cadre XVIII en y intégrant les mouvements sur subsides. Dans la mesure où elle intègre les mouvements sur subsides, cette annexe pourrait utilement remplacer l'actuel cadre XVIII.
- 11.2 Le rapport financier de deux partis [PS - DéFI] ne mentionne pas le texte repris dans le schéma légal, au bas du cadre XVIII (rubrique « Remarques »). Chez l'un des deux partis [PS], des remarques ad hoc sont néanmoins formulées. Pour le second parti [DéFI], un réajustement des lignes de ce cadre (et du cadre XVII) est à recommander.

12 Demandes de renseignements supplémentaires

La Cour des comptes a adressé des demandes de renseignements supplémentaires à l'ensemble des partis politiques. Neufs partis ont communiqué leurs réponses dans le délai imparti (1 mois). Trois partis [PS - Open Vld - DéFI] ont répondu après qu'un rappel leur a été adressé.

¹⁵ DOC 54 2449/006, p. 63.

¹⁶ DOC 54 3161/004, p. 1863.

Partie 2 - Aspects financiers

1 Examen des variations entre exercices

Comme lors des précédents avis, l'examen des variations entre exercices a été réalisé par rapport à un double seuil (critère) de matérialité.

Un montant absolu, égal à 5% du pied du bilan consolidé de l'année 2017, a été retenu comme premier seuil de matérialité. Tout montant supérieur à ce chiffre de référence, qu'il porte sur l'exercice sous revue ou sur l'exercice précédent, a été examiné en vue de vérifier s'il répondait également à un second seuil de matérialité.

Le second critère retenu porte sur la hauteur de la variation intervenue entre les deux exercices. Tout chiffre de l'exercice 2017, présentant une valeur au minimum doublée - ou au minimum réduite de moitié - par rapport à celle de l'exercice 2016 est considéré comme respectant le second critère de matérialité.

Sur la base de ces deux seuils cumulés, la Cour des comptes a procédé à un examen de l'ensemble des variations annuelles figurant dans les rapports financiers. Toute rubrique dont les montants répondent au double critère précité est évoquée ci-après et peut constituer un point d'attention pour la Commission de contrôle.

Lorsqu'une explication de la variation enregistrée a pu être approchée grâce aux données reprises dans les états financiers ou aux commentaires additionnels communiqués par les partis, elle est reprise en commentaire.

1.1 Constatations communes à la majorité des partis politiques

L'exercice 2017, tout comme les exercices 2015 et 2016, n'a pas été une année électorale.

Neuf partis [N-VA - PS - MR - Open Vld - sp.a - Groen - Ecolo - Vlaams Belang - PVDA-PTB] présentent, en 2017, des charges de publicité, de propagande, d'assemblées, y compris les charges électorales, supérieures à 2016, alors que trois autres partis [CD&V - cdH - PP] affichent la situation inverse. Comme en 2016, un parti [DéFI] ne comptabilise aucun montant sous cette rubrique.

En termes de provisions pour risques et charges (lesquelles comprennent - mais pas exclusivement - les provisions pour propagande électorale), un parti [N-VA] a procédé, en 2017, à une dotation de même montant qu'en 2016, cinq partis ont procédé à des dotations supérieures [MR - sp.a - cdH - Ecolo - Vlaams Belang], quatre partis ont procédé à des dotations inférieures [PS - CD&V - Open Vld - PP] et, enfin, trois partis [Groen - PVDA-PTB - DéFI] ont procédé à une reprise/utilisation nette de provision.

Les observations qui suivent portent sur les montants bilancaires consolidés. Dans le chef de la plupart des partis, une ou deux composantes enregistrent les principales variations en matière de charges électorales et de mouvements de provisions y associées. Afin d'éviter d'inutiles redites, ces variations (au niveau des composantes) ne sont pas évoquées dans les paragraphes qui suivent.

Le tableau ci-après illustre, pour l'ensemble des partis politiques, les chiffres observés en la matière.

Tableau 1 – Impact, sur le compte de résultats, des variations des charges comptabilisées en matière de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales, et des mouvements de provisions pour risques et charges (en milliers d'euros)

Partis	Charges (1)		Delta en résultat (3)	Provisions (2)		Delta en résultat (4)	Delta net en résultat (5)
	2017	2016		2017	2016		
N-VA	4.493	3.316	-1.177	850	850	0	-1.177
PS	1.287	1.202	-85	761	985	224	139
MR	1.984	1.820	-164	1.110	740	-370	-534
CD&V	1.586	1.914	328	915	1.027	112	440
Open Vld	665	395	-270	861	1.283	422	152
sp.a	987	863	-124	1.080	1.072	-8	-132
cdH	776	869	93	1.380	1.201	-179	-86
Groen	644	642	-2	-88	486	574	572
Ecolo	530	483	-47	353	-494	-847	-894
Vlaams Belang	905	690	-215	225	153	-72	-287
PVDA-PTB	409	326	-83	-74	100	174	91
DéFI	0	0	0	-27	0	27	27
PP	25	38	13	25	50	25	38

- (1) Ce poste correspond à la rubrique II, B, 4, « Charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales » du compte de résultats (consolidé).
- (2) Ce poste correspond à la rubrique II, F, du compte de résultats (consolidé). Montant positif = dotation nette aux provisions pour risques et charges. Montant négatif = utilisation nette ou reprise nette de provisions pour risques et charges.
- (1&2) Les données chiffrées composant les colonnes « Charges » et « Provisions » contiennent des montants autres que ceux strictement liés aux seules charges électorales. L'incidence nette de ces dernières sur le compte de résultats est fourni par la dernière ligne de l'annexe XI.C des rapports financiers.
- (3) Pour tous les partis, ce delta représente l'incidence sur le compte de résultats 2017 (par rapport à 2016) de la comptabilisation, au cours de l'exercice 2017, des charges de publicité, de propagande et d'assemblées, y compris les charges électorales.

- (4) Ce delta représente l'incidence sur le compte de résultats 2017 (par rapport à 2016) des mouvements de provisions pour risques et charges enregistrés au cours de l'exercice.
- (5) Ce delta représente l'impact final net sur le compte de résultats 2017 (par rapport à 2016), des impacts cumulés évoqués aux points (3) et (4). Montant positif = impact net positif. Montant négatif = impact net négatif.

1.2 N-VA

a) Composantes

Pas de rubrique concernée.

b) Comptes consolidés

Pas de rubrique concernée.

1.3 PS

a) Composantes

- Les autres créances à un an au plus de l'*ASBL Fonsoc* (entité consolidante) passent de 499.017 euros à 1.122.675 euros, principalement en raison de facturations tardives, ainsi que de créances encaissées ultérieurement par le Groupe du Parlement wallon (information supplémentaire).

Le résultat reporté de la même ASBL passe de -1.363.969 euros à - 360.280 euros en raison du résultat positif de l'exercice qui s'accroît de -466.576 euros à 1.003.690 euros. Cet accroissement résulte essentiellement d'une conjonction de trois facteurs : une augmentation des contributions en provenance des entités liées consolidées et des cotisations des membres, conjuguée à une diminution des charges sur activités courantes.

b) Comptes consolidés

Les dettes sur activités courantes à un an au plus passent de 326.060 euros à 1.055.153 euros principalement en raison de plusieurs factures relatives à l'exercice 2017 (notamment d'investissements informatiques et de personnel mis à disposition) qui ont été honorées en 2018 (information supplémentaire).

1.4 MR

a) Composantes

- Les valeurs disponibles de l'*ASBL Gestion et Action Libérale* (entité consolidante) passent de 981.505 euros à 344.433 euros. Cette variation est largement contrebalancée par l'accroissement des placements de trésorerie qui passent de 1.061.461 euros à 2.262.204 euros.

Le résultat courant avant résultat financier de la même composante (qui contribue également à la progression des placements de trésorerie) passe de 112.994 euros à 835.337 euros principalement en raison de l'accroissement des contributions des entreprises liées consolidées. L'augmentation des charges sur activités courantes réduit cependant l'impact de l'accroissement précité.

- Les valeurs disponibles de l'*ASBL Groupe MR du Parlement wallon* passent de 397.051 euros à 809.596 euros. Cet accroissement est toutefois plus que compensé par la diminution des placements de trésorerie.
- Diverses pages du rapport financier font état de la clôture en 2016 de la liquidation de l'*ASBL Reprohainaut*. Le cadre XVIII confirme la liquidation mais semble situer le transfert du patrimoine net en 2017 (puisque ce dernier figure encore pour 13.435 euros dans la colonne relative à l'exercice précédent). Le parti a confirmé que la comptabilisation de la liquidation avait bien eu lieu en 2017 et que l'actif net de la composante liquidée avait été comptabilisé en produits exceptionnels auprès de l'*ASBL Action Libérale Province de Hainaut* (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

Pas de rubrique concernée.

1.5 CD&V

a) Composantes

Les produits exceptionnels de l'*ASBL Unitas* passent de 1.126.154 euros à 10.749 euros. En 2016, la composante avait enregistré une plus-value exceptionnelle lors de la réalisation d'un actif immobilisé.

b) Comptes consolidés

Corrélativement à la constatation opérée pour l'*ASBL Unitas*, les produits exceptionnels consolidés passent de 1.126.154 euros à 21.400 euros.

1.6 Open Vld

a) Composantes

Pas de rubrique concernée.

b) Comptes consolidés

Pas de rubrique concernée.

1.7 sp.a

a) Composantes

Pas de rubrique concernée.

b) Comptes consolidés

Pas de rubrique concernée.

1.8 cdH

a) Composantes

Pas de rubrique concernée.

b) Comptes consolidés

Pas de rubrique concernée.

1.9 Groen

a) Composantes

- Les placements financiers de l'*association de fait Groen Nationaal* passent de 0 euro à 500.000 euros en raison du transfert vers un compte à terme d'une partie des liquidités disponibles (information supplémentaire).
- Les valeurs disponibles de l'*ASBL Groen Fonds* (entité consolidante) passent de 898.247 euros à 310.628 euros. Cette diminution résulte principalement de l'accroissement des dotations à l'ASBL Groenhuis en vue de financer la constitution d'une société immobilière (Greenhouse.Brussels) (information supplémentaire).

Le résultat reporté de la même composante passe de 503.914 euros à 163.520 euros en raison du résultat de l'exercice qui passe de 7.989 euros à -340.394 euros. Cette évolution s'explique essentiellement par l'accroissement des dotations aux entités liées consolidées.

- Les immobilisations financières de l'*ASBL Groenhuis* passent de 0 euro à 883.000 euros en raison de la participation de la composante dans l'acquisition d'un nouveau bâtiment via une société immobilière (acquisition en commun avec un autre parti [Ecolo]) (information supplémentaire).

Les valeurs disponibles de la même composante passent de 536.090 euros à 27.848 euros en raison de la prise de participation dans la société immobilière Greenhouse.Brussels (information supplémentaire).

Le résultat de la même composante passe 76.986 euros à 780.279 euros. L'accroissement des contributions en provenance d'entités liées consolidées ainsi qu'une reprise nette de provisions pour risques et charges expliquent principalement l'évolution du résultat. Les règles d'évaluation mentionnent le fait que la provision pour passif social constituée en 2016 a été transférée à la rubrique des réserves affectées. La réserve affectée au passif social se monte à 553.307 euros au 31 décembre 2017.

b) Comptes consolidés

- Corrélativement au mouvement évoqué ci-dessus au niveau de l'ASBL Groenhuis, les immobilisations financières passent de 1.879 euros à 884.929 euros.
- Les placements financiers passent de 0 euro à 700.000 euros. La raison principale de cette évolution figure dans le commentaire consacré ci-dessus à l'association de fait Groen Nationaal.
- Les provisions pour pensions et obligations similaires reprises au passif passent de 423.549 euros à 0 euro à la suite de la reprise évoquée au niveau de l'ASBL Groenhuis.
- Le résultat de l'exercice passe de 177.860 euros à 497.406 euros. Les mouvements des provisions pour risques et charges évoqués au précédent alinéa expliquent en grande partie la variation observée.

1.10 Ecolo

a) Composantes

- Les immobilisations financières de l'ASBL Maison Bruxelloise de l'Écologie passent de 7.967 euros à 517.775 euros. Le réviseur d'entreprises, dans son analyse des données, précise que cette augmentation est la conséquence de l'investissement dans un nouveau bâtiment via une immobilière (acquisition en commun avec un autre parti [Groen]).

Auprès de la même composante, les dettes financières à plus d'un an envers les établissements de crédit passent de 0 euro à 375.000 euros en raison de la souscription d'un emprunt destiné à financer partiellement l'investissement du nouveau bâtiment.

b) Comptes consolidés

- Au passif, les provisions pour propagande électorale passent de 424.022 euros à 904.366 euros en raison de la dotation de l'exercice. La dotation nette de l'exercice 2017 aux provisions pour propagande électorale se monte à 480.344 euros contre 0 euro en 2016.

Dans sa réponse aux questions supplémentaires posées par la Cour des comptes, le parti précise que « les mouvements des provisions 2017 au niveau du consolidé trouvent leurs sources dans le changement des règles d'évaluation entre 2016 et 2017, concernant la provision pour propagande (voir définition reprise plus bas). En 2016, la possibilité était laissée, aux composantes consolidées, de prévoir soit des fonds affectés/réserves pour couvrir les frais des prochaines campagnes électorales, soit de prévoir des provisions pour propagande électorale. En 2017, ce choix n'existe plus, seule l'utilisation des provisions pour propagande électorale est autorisée. » (information supplémentaire).

Les règles d'évaluation reprises dans le rapport financier de l'exercice 2017 au niveau de la rubrique « Provisions » ont effectivement été revues en ce sens. La rubrique « Réserves » prévoit toutefois encore la possibilité d'alimenter des réserves (anciens fonds affectés) pour dépenses électorales. Le parti devrait adapter le texte de cette rubrique afin de le mettre en conformité avec le nouveau texte de la provision pour propagande électorale.

- Corrélativement à celles de l'ASBL Maison Bruxelloise de l'Écologie, les dettes financières à plus d'un an envers les établissements de crédit passent de 99.116 euros à 456.430 euros.

1.11 Vlaams Belang

a) Composantes

Pas de rubrique concernée.

b) Comptes consolidés

Pas de rubrique concernée.

1.12 PVDA-PTB

a) Composantes

- Le résultat de l'ASBL PVDA-PTB-22 (entité consolidante) passe de 226.555 euros à -90.113 euros. Cette variation est due à la diminution des contributions en provenance des entités liées consolidées, très partiellement compensée par l'accroissement des dons, donations ou legs de personnes physiques.
- Les comptes de régularisation repris à l'actif de l'ASBL Dienen passent de 5.470 euros à 195.665 euros. Cette variation est due à un montant encore à recevoir pour l'exercice 2017 de la part de l'ASBL PVDA-PTB-22 (comptabilisé en produits) et au reclassement temporaire de montants à recevoir de divers fournisseurs (fournisseurs avec solde débiteur) (information supplémentaire). Dans les deux cas, il aurait toutefois été plus judicieux d'enregistrer une créance plutôt que de recourir aux comptes de régularisation.

Les autres emprunts à plus d'un an de cette composante passent de 240.000 euros à 0 euro en raison du remboursement du solde d'un emprunt souscrit en 2014 (information supplémentaire).

Le résultat de la même composante passe de -9.345 euros à 224.664 euros. Cette variation est principalement due à l'augmentation des contributions en provenance des entités liées consolidées, partiellement compensée par l'accroissement des charges sur activités courantes.

b) Comptes consolidés

- Corrélativement à ceux de l'ASBL Dienen, les autres emprunts à plus d'un an passent de 310.000 euros à 0 euro.

- Les charges de publication passent de 210.219 euros à 442.019 euros.
- Le résultat courant avant résultat financier passe de 159.270 euros à -70.957 euros en raison d'un accroissement plus important des charges sur activités courantes que des produits sur activités courantes.

1.13 DéFI

a) Composantes

- Le résultat reporté de *l'ASBL Solidarité DéFI* (entité consolidante) passe de 241.743 euros à 488.639 euros en raison du résultat positif de l'exercice.
- Les valeurs disponibles de *l'ASBL CEG* passent de 1.544 euros à 96.293 euros. Le résultat reporté de la même composante passe de -82.101 euros à 7.271 euros. Ces deux variations s'expliquent essentiellement par le résultat de l'exercice qui passe de -18.151 euros à 89.372 euros principalement en raison de l'augmentation du « chiffre d'affaires »¹⁷.
- Les services et biens divers de *l'association de fait DéFI* passent de 161.761 euros à 75.291 euros principalement en raison de la suppression de la publication d'un journal ainsi que de la diminution des frais postaux et des frais relatifs au soutien de villes et communes (information supplémentaire).

b) Comptes consolidés

Pas de rubrique concernée.

1.14 PP

a) Composantes

Le seuil de matérialité (5% du total du bilan consolidé) du parti PP se monte à 11.000 euros. Ce faible montant multiplie le nombre de rubriques comptables susceptibles de faire l'objet d'un commentaire. Afin d'éviter des redondances, seules les variations des comptes consolidés sont évoquées dans le présent avis.

b) Comptes consolidés

- Le résultat de l'exercice passe de 2.181 euros à 11.188 euros, principalement en raison de l'augmentation des contributions publiques belges et d'une dotation moindre aux provisions. Ces éléments sont toutefois partiellement compensés par l'accroissement des charges sur activités courantes dont, principalement, les charges diverses.

¹⁷ Comme évoqué au point 5.1 de la *Partie 1 - Aspects formels* du présent avis, les comptes communiqués des composantes du parti DéFI ne respectent pas le schéma légal.

2 Examen général des comptes des composantes et des comptes consolidés

La présente rubrique ne reprend que les observations au sujet desquelles les partis n'ont pas, au cours de l' (des) exercice(s) précédent(s), formulé de commentaires explicatifs.

Aucune remarque n'est à formuler pour l'ensemble des partis.

3 Vérification arithmétique de la relation entre variation du patrimoine consolidé et résultat consolidé de l'exercice

Sur la base notamment du tableau « Évolution du patrimoine consolidé » (qui figure dans les commentaires des comptes annuels consolidés), la Cour a vérifié le caractère correct de la relation mathématique « Nouveau patrimoine consolidé = Patrimoine consolidé au terme de l'exercice précédent + Résultat consolidé de l'exercice - Variation des subsides en capital ».

Il ne ressort de cette vérification aucune divergence qui n'aurait pas été expliquée par ailleurs.

4 Vérification arithmétique de la relation entre résultat consolidé et cumul des résultats des différentes composantes

La vérification de la relation « Résultat consolidé - Cumul des résultats des composantes = 0 » aboutit à une différence de -245.480 euros dans le chef d'un parti [PS]. Comme lors des précédents exercices, ce parti a évoqué, au niveau du cadre XVIII, le fait qu'il procède, dans le cadre de la consolidation, à des ajustements de comptes réciproques.

5 Vérification arithmétique de la relation entre patrimoine consolidé et cumul des patrimoines des différentes composantes

La vérification de la relation « Patrimoine consolidé - Cumul des patrimoines des composantes = 0 » met en évidence les différences suivantes :

N-VA	0 euro
PS	637.655 euro [*]
MR	0 euro
CD&V	-88.438 euro [*]
Open Vld	0 euro
sp.a	0 euro
cdH	0 euro
Groen	0 euro
Ecolo	-24.365 euro [*]
Vlaams Belang	0 euro
PVDA-PTB	0 euro
DéFI	0 euro
PP	0 euro

La Cour des comptes estime que les divergences relevées lors de son contrôle ne doivent plus être commentées dès lors que les cadres XVII et XVIII ou des commentaires explicites (éventuellement formulés lors d'exercices antérieurs) permettent d'en fournir les justifications arithmétiques adéquates. C'est le cas pour les trois différences annotées d'un astérisque [*].

Partie 3 - Questions adressées à l'ensemble des partis politiques

La Commission de contrôle ne s'est pas encore positionnée sur les recommandations formulées par la Cour des comptes, à la suite du traitement des questions adressées à l'ensemble des partis politiques (utilisation de la technique comptable des fonds affectés et méthodes de comptabilisation des impôts et taxes), dans le cadre du contrôle des rapports financiers 2015. La Cour des comptes n'est pas revenue sur ces points lors de son examen des rapports financiers 2016 et 2017.

En 2018, le Président de la Chambre des représentants a sollicité l'avis de la Cour des comptes sur la question de savoir, à titre principal, si une composante commune à deux partis politiques [Ecolo et Groen], composante à vocation strictement immobilière (la SCRL Greenhouse.Brussels), devait, ou non, faire partie du périmètre de consolidation des deux partis (chacun pour sa part respective) et, à titre subsidiaire, si les prises de participation respectives des deux partis dans la société immobilière devaient être mentionnées parmi leurs actifs financiers.

Considérant le fait que le terme « composante » doit être appréhendé de manière restrictive (liste limitative, éclaircissements émanant de diverses propositions de loi et de documents parlementaires préparatoires), la Cour des comptes a remis, en date du 2 mai 2018, un avis¹⁸ selon lequel la SCRL Greenhouse.Brussels, au vu de son objet social, ne doit pas être considérée comme une composante. Elle a par ailleurs précisé que l'apport en fonds propres des partis politiques doit être mentionné tant dans les comptes des composantes concernées que dans ceux consolidés des deux partis.

Tous les partis, à l'exception d'un seul [PP], reprennent, en 2017, à l'actif de leur bilan, des montants aux rubriques « Terrains et constructions ». Selon les partis, ce patrimoine immobilier est concentré auprès d'une seule composante ou réparti entre plusieurs d'entre elles.

Un parti [cdH] intègre dans son périmètre de consolidation une société civile dénommée « Immobilière des Deux Églises ». Une remarque figurant en bas du compte de la composante précise¹⁹ que « *La société est propriétaire d'un bâtiment situé à Bruxelles, rue des Deux Églises, 41. Ce bâtiment est mis gratuitement à disposition de l'ASBL Action Solidaire qui en supporte l'entièreté des charges et des aménagements.* ».

La différence de traitement comptable entre ce parti [cdH] (qui intègre spontanément les actifs de son immobilière dans son périmètre de consolidation) et deux autres partis [Ecolo et Groen] (qui - conformément à l'avis de la Cour des comptes - ne le font pas) a fait l'objet d'un commentaire général dans la lettre de réponse adressée au Président de la Chambre des représentants : « *La Cour constate en outre que les différences dans la gestion des actifs immobiliers par les différents partis politiques, en fonction de leurs besoins et de leur propre*

¹⁸ Le parti Ecolo précise, dans son « Annexe 2 » (DOC 54 3161/003, p.1484), que l'Institut des Réviseurs d'entreprises a également considéré, dans un avis rendu en date du 11 juin 2018, que la SCRL Greenhouse.Brussels ne devait pas faire partie du périmètre de consolidation.

¹⁹ DOC 54 3161/002, p.1153

organisation structurelle, aboutissent à des traitements comptables et à des rapports financiers différents. Cette situation va à l'encontre des objectifs d'uniformité et de comparabilité, poursuivis par la loi du 4 juillet 1989, en matière de comptabilité et de rapportage financier des partis politiques. »

Il est donc possible que certains partis disposent, en sus des montants consolidés repris à la rubrique « Terrains et constructions », d'autres biens immobiliers qui sont mis à leur disposition (ou même donnés en location à des tiers) par une immobilière non consolidée. Dans ce cas, la comparabilité des patrimoines immobiliers entre partis ne sera pas correctement reflétée au sein des bilans (consolidés).

Il peut en être de même au niveau des comptes de résultats (consolidés), selon que les organes de gestion du parti décident de maintenir les revenus ou les charges dans l'immobilière non consolidée (auquel cas ils n'apparaîtront pas au niveau du compte de résultats consolidé) ou, au contraire, de les imputer à une ou plusieurs composante(s) consolidée(s) (auquel cas ils apparaîtront - éventuellement partiellement - au niveau du compte de résultats de la/des composante(s) concernée(s) ainsi qu'au niveau du compte de résultats consolidé).

Complémentairement à un examen des comptes repris dans les rapports financiers, diverses questions ont été adressées à l'ensemble des partis afin de cerner les différentes situations présentes sur le terrain.

Des réponses reçues, il ressort que deux partis intègrent dans leur périmètre de consolidation une composante (une société civile pour un parti et une SCRL pour l'autre) dont l'objet social porte principalement sur la gestion (sensu lato) d'actifs immobiliers. Ces composantes (et le compte consolidé) reprennent, à l'actif du bilan, la valeur nette des biens concernés en regard de la rubrique « Terrains et constructions ». Les charges et les produits liés aux biens en question sont - après éventuels retraitements de consolidation - intégralement incorporés dans les comptes consolidés.

Au regard de la définition actuelle du terme « composante » et conformément aux conclusions du récent examen réalisé par la Cour des comptes lors de la demande d'avis relatif à la société Greenhouse.Brussels, ces deux composantes ne devraient pas faire l'objet d'une consolidation²⁰.

Trois partis font état de l'existence d'au moins une entité non consolidée, qu'ils détiennent en tout ou pour partie (éventuellement avec des personnes physiques ou morales sans aucun lien avec le parti) et dont l'objet social vise principalement la gestion (sensu lato) de biens immobiliers. Ces entités non consolidées sont représentées, à l'actif du bilan des composantes les détenant (ainsi que des comptes consolidés), par des immobilisations financières (à hauteur de la participation financière de la composante dans l'entité en question).

Excepté de potentielles (mais peu probables) réductions de valeur ou plus-values de réévaluation, les participations sont comptabilisées à leur valeur d'acquisition. Elles sont par conséquent susceptibles de ne pas représenter l'actuelle valeur comptable du patrimoine

²⁰ Un des deux partis a précisé, dans sa réponse, que l'intégration de sa composante à vocation immobilière dans le périmètre de consolidation répondait notamment à un avis rendu par la Commission de contrôle en 2000.

immobilier (si, par exemple, ce dernier a entretemps fait l'objet de rénovation ou d'aménagements ayant accru sa valeur comptable).

Sauf dans le cas (impossible à déterminer à la lecture des comptes) où les entités non consolidées facturent la totalité de leurs charges (amortissements, coût de l'entretien, frais d'administration, charges financières, etc.) à une ou plusieurs composantes, le compte de résultats de ces composantes et, partant, le compte de résultats consolidé n'intègrent pas tout ou partie des charges engendrées par le « patrimoine immobilier non consolidé », ce qui de facto²¹, contribue à améliorer le résultat comptable. Ce résultat peut en outre encore être amélioré si les entités non consolidées rémunèrent (dividendes ou autres) les participations financières détenues par les composantes consolidées (ce qui est également impossible à déterminer à la lecture des comptes).

En synthèse :

- il existe actuellement une divergence de présentation au niveau des comptes annuels des composantes et des comptes consolidés, selon que les partis politiques concernés intègrent ou non leur(s) société(s) à vocation immobilière dans leur périmètre de consolidation. Cette divergence nuit à la comparabilité des rapports financiers,
- les sociétés à vocation immobilière qui sont indûment incluses dans le patrimoine de consolidation donnent cependant une image comptable plus conforme de la réalité économique patrimoniale et de ses incidences sur le compte de résultats des composantes (et du compte consolidé) et donc contribuent à une meilleure transparence que celles qui en sont dûment exclues et qui ne sont représentées que par des participations financières.

La Cour des comptes recommande dès lors à la Commission d'examiner l'opportunité de revoir la notion de « composante » en vue d'y intégrer les sociétés à vocation de gestion patrimoniale.

En vue d'accroître la transparence de la réalité économique des partis politiques, la Cour des comptes est également d'avis que la Commission devrait examiner la pertinence d'intégrer, dans le périmètre de consolidation, toute entité détenue par un parti qui, bien que ne répondant pas aux critères de composante, présente un actif d'un montant supérieur à celui que fixerait le législateur.

²¹ Sauf si les composantes subsidient, éventuellement en complément aux montants facturés, les entités non consolidées de manière à ce que les charges immobilières de ces dernières soient intégralement couvertes.

Il existe aussi une version néerlandaise de ce rapport.

Er bestaat ook een Nederlandse versie van dit verslag.

■■■■■ ■■■■

Adresse
Cour des comptes
Rue de la Régence 2
B-1000 Bruxelles

TÉL.
+32 2 551 81 11

FAX
+32 2 551 86 22

www.courdescomptes.be

B. REACTIES VAN DE POLITIEKE PARTIJEN OP HET ADVIES VAN HET REKENHOF BETREFFENDE DE FINANCIËLE VERSLAGEN OVER DE BOEKHOUDING VAN DE POLITIEKE PARTIJEN EN HUN COMPONENTEN (BOEKJAAR 2017)

Reactie N-VA

De N-VA heeft geen opmerkingen bij het advies van het Rekenhof.

Reactie PS

De PS heeft geen opmerkingen bij het advies van het Rekenhof.

Reactie MR

De MR heeft geen opmerkingen bij het advies van het Rekenhof.

Reactie CD&V

Geen opmerkingen bij het verslag.

Reactie sp.a

Het verslag van het Rekenhof bevat voor de sp.a en haar componenten geen specifieke opmerkingen op de vormelijke en financiële aspecten. De sp.a neemt nota van de algemene opmerkingen en het advies van het Rekenhof en wacht verder op eventuele aanbevelingen van de commissie.

Reactie Groen

Groen bevestigt zijn akkoord met dit verslag.

Reactie cdH

Over de cdH worden geen opmerkingen geformuleerd.

Reactie Vlaams Belang

In het advies van het Rekenhof worden geen vragen gesteld en/of opmerkingen gemaakt met betrekking tot het financieel verslag van het Vlaams Belang.

Reactie PTB-GOI

De PTB-GOI is het eens met de opmerkingen van het Rekenhof en zal er voor het volgende verslag rekening mee houden.

B. RÉACTIONS DES PARTIS POLITIQUES À L'AVIS DE LA COUR DES COMPTES CONCERNANT LES RAPPORTS FINANCIERS SUR LA COMPTABILITÉ DES PARTIS POLITIQUES ET DE LEURS COMPOSANTES (EXERCICE 2017)

Réaction N-VA

La N-VA n'a pas de remarques à formuler concernant ce rapport.

Réaction PS

Le PS n'a pas de remarques à formuler concernant ce rapport.

Réaction MR

Le MR n'a pas de remarques à formuler concernant ce rapport.

Réaction CD&V

Pas de remarques à formuler concernant ce rapport.

Réaction sp.a

Le rapport de la Cour des comptes ne comporte aucune observation spécifique concernant les aspects formels et financiers pour le sp.a et ses composantes. Le sp.a prend note des observations générales et de l'avis de la Cour des comptes et attend les éventuelles recommandations de la commission.

Réaction Groen

Groen confirme son accord avec ce rapport.

Réaction cdH

Aucune remarque n'est formulée concernant le cdH.

Réaction Vlaams Belang

Dans l'avis de la Cour des comptes, aucune question n'est posée et/ou aucune observation n'est formulée concernant le rapport financier du *Vlaams Belang*.

Réaction PTB-GOI

Le PTB-GOI est d'accord avec les remarques de la Cour des comptes et tiendra compte de celles-ci pour son prochain rapport.

*
* *

De reacties van de overige politieke partijen zijn gegroepeerd, per punt van het advies.

DEEL 1

VORMELIJKE ASPECTEN

Punt 5.1

Reactie DéFI

Dit punt is minder belangrijk omdat dit schema niet verplicht is voor de kleine vzw's. Niettemin zal DéFI erop toezien dat het op de vzw's van toepassing zijnde schema wordt overgenomen voor het boekjaar 2018, opdat deze opmerking niet opnieuw hoeft te worden gemaakt.

Reactie PP

De PP heeft akte genomen van de opmerking en heeft het wettelijk schema voor het opstellen van de balansen en de rekeningen van de componenten verkregen. Dit schema zal voor de volgende boekjaren worden toegepast.

Punt 5.2

Reactie Ecolo

Het klopt dat het wettelijke schema met betrekking tot de totalen van de hoofdrubrieken soms onvolledig is. Ecolo zal erop toezien dat die (sub)totalen voor het volgende boekjaar worden ingevuld.

Punt 6.5

Reactie PP

Het betreft een loutere schrijffout. In rubriek II.B.4 moesten vier bedragen worden opgenomen:

$1\,829,15 + 6\,618,87 + 1\,185,98 + 15\,128,91 = 24\,761,91$ (correct) in plaats van

$1\,829,15 + 6\,618,87 + 1\,185,98 + 14\,867,10 = 24\,501,10$ (foutief).

In de berekening had het bedrag van 15 128,91 euro moeten worden opgenomen.

*
* *

Les réactions des autres partis politiques sont regroupées par point de l'avis.

PARTIE 1

ASPECTS FORMELS

Point 5.1

Réaction DéFI

Ce point est mineur dans la mesure où ce schéma n'est pas obligatoire dans le chef des petites ASBL; cependant DéFi veillera à reprendre le schéma propre aux ASBL en 2018 pour éviter la répétition de ce point.

Réaction PP

Le PP a pris bonne note de la remarque et a obtenu le schéma légal pour l'établissement des bilans et comptes des composantes. Ce schéma sera utilisé lors des prochains exercices.

Point 5.2

Réaction Ecolo

Effectivement, le schéma légal est parfois lacunaire concernant les totaux des rubriques principales. Ecolo veillera à compléter ces (sous-)totaux pour le prochain exercice.

Point 6.5

Réaction PP

Il s'agit tout simplement d'une erreur de plume. Dans la rubrique II.B.4, il fallait reprendre quatre montants:

$1\,829,15 + 6\,618,87 + 1\,185,98 + 15\,128,91 = 24\,761,91$ (correct) au lieu de

$1\,829,15 + 6\,618,87 + 1\,185,98 + 14\,867,10 = 24\,501,10$ (fautive).

C'est le montant de 15 128,91 euros qui aurait dû être pris en considération.

Punt 7.2*Reactie Open Vld*

De bedrijfsrevisor bevestigt dat de administratieve en boekhoudkundige organisatie van de VZW Libera voldoende is gebleken om de geconsolideerde rekening op te stellen.

Punt 8.3*Reactie Ecolo*

Dit punt vereist geen bijzondere commentaar. De bedrijfsrevisor heeft gewoon akte genomen van het standpunt ter zake van *Ecolo* en van het feit dat de partij een duidelijk en onderbouwd standpunt van de controlecommissie afwacht, waarin de nadere regels en precieze voorwaarden worden uiteengezet voor het gebruik van de boekhoudkundige techniek van voorzieningen betreffende de toekomstige kosten voor verkiezingspropaganda.

Punt 8.4*Reactie PP*

Het gaat om een punt dat wordt gevraagd, maar na de structuur van het verslag te hebben voorbereid, had de PP niets te vermelden om het begrip te vergemakkelijken. Dat kopje had moeten worden verwijderd of de vermelding "*nihil*" had eronder moeten worden geplaatst.

Punt 9.4*Reactie Ecolo*

Voor de transparantie en de duidelijkheid leek het *Ecolo* inderdaad beter de evaluatieregels integraal te vermelden, veeleer dan ze samen te vatten, want dat kan altijd leiden tot onnauwkeurigheden.

Punt 9.5*Reactie Ecolo*

Ecolo heeft in 2017 bij de waarderingsregels niet vermeld dat er geen voorraden noch schuldvorderingen of schulden uitgedrukt in vreemde valuta zijn. Voor het volgende boekjaar zal *Ecolo* daarop toezien, maar de partij wacht nog op het antwoord van de controlecommissie op de opmerkingen die het Rekenhof haar heeft bezorgd.

Point 7.2*Réaction Open Vld*

Le réviseur d'entreprises confirme que l'organisation administrative et comptable de l'ASBL Libera s'est avérée suffisante pour établir les comptes consolidés.

Point 8.3*Réaction Ecolo*

Ce point n'appelle pas de commentaire particulier, le réviseur d'entreprises a simplement acté la position du parti Ecolo en cette matière et l'attente du parti Ecolo d'une position claire et étayée de la commission de contrôle expliquant les règles et modalités précises à suivre pour utiliser la technique comptable des provisions en matière de charges futures de propagande électorale.

Point 8.4*Réaction PP*

Il s'agit d'un point demandé mais, après avoir préparé la trame du rapport, PP n'a rien eu de particulier à mentionner pour faciliter la lecture. On aurait dû effacer ce titre ou inscrire *nihil* en dessous.

Point 9.4*Réaction Ecolo*

Par souci de transparence et de clarté, il a effectivement semblé à Ecolo plus judicieux de publier l'intégralité des règles d'évaluation plutôt qu'en rédiger un résumé qui peut toujours être source d'imprécision.

Point 9.5*Réaction Ecolo*

Ecolo a omis en 2017 d'inclure dans les règles d'évaluation la mention de "l'absence de stocks, de créances ou de dettes exprimés en devises". Pour le prochain exercice, Ecolo y veillera, tout en attendant la réponse de la commission de contrôle aux remarques que la Cour des comptes a adressées à cette dernière.

Punt 9.6*Reactie Ecolo*

Ecolo bevestigt dat het om een technisch gevolg gaat. Dit vergt geen andere opmerkingen dan het eerder geleverde commentaar.

Punt 9.7*Reactie DéFI*

De regel inzake interesten en lasten in vreemde valuta is in feite niet van toepassing aangezien er geen in vreemde valuta uitgedrukte schuldvordering of schuld is. Dat punt zal dus worden weggelaten.

Punt 10*Reactie DéFI*

De integrale-consolidatiemethode wordt vermeld maar is slecht geformuleerd.

Punt 11.1*Reactie Ecolo*

Ecolo heeft nota genomen van de opmerking. Het leek *Ecolo* nuttig een nota in te voegen om uit eigen initiatief duidelijk uitleg te verstrekken over de oorzaak van het verschil in de voorgestelde gegevens. Als de controlecommissie en het Rekenhof er de voorkeur aan geven dat *Ecolo* voortaan het wettelijk schema strikt volgt en haar opmerkingen in een bijgevoegde nota opneemt, dan zal dat in het vervolg zo geschieden.

Punt 11.2*Reactie DéFI*

De lijnen zullen worden aangepast.

DEEL 2**FINANCIËLE ASPECTEN****Punt 1.1***Reactie Ecolo*

Ecolo neemt zonder verdere commentaar nota van de vaststellingen van het Rekenhof.

Point 9.6*Réaction Ecolo*

Ecolo confirme cette conséquence technique et cela n'appelle pas d'autres commentaires que ceux formulés antérieurement.

Point 9.7*Réaction DéFI*

De fait, la règle relative aux intérêts et charges en devises n'est pas applicable vu qu'il n'existe pas de créance ou de dette exprimée en devises. Ce point sera donc supprimé.

Point 10*Réaction DéFI*

La mention de la méthode de "l'intégration globale" est inscrite mais mal formulée.

Point 11.1*Réaction Ecolo*

Ecolo a pris note de la remarque. Il lui a semblé utile d'inclure une note permettant d'expliquer d'initiative clairement la raison de la divergence apparue dans la présentation. Si la commission de contrôle et la Cour des comptes le préfèrent, *Ecolo* s'en tiendra dorénavant au strict schéma légal et mettra les commentaires dans une note annexe.

Point 11.2*Réaction DéFI*

Le réajustement des lignes sera fait.

PARTIE 2**ASPECTS FINANCIERS****Point 1.1***Réaction Ecolo*

Ecolo prend note des constats faits par la Cour des Comptes; ces constats n'appellent pas d'autres commentaires.

Reactie DéFI

Het punt is een opmerking over de rekeningen en vereist daarom geen commentaar vanwege *DéFI*.

Punt 1.10*Reactie Ecolo*

Ecolo neemt zonder verdere commentaar nota van de vaststellingen van het Rekenhof, behalve wat het in overeenstemming brengen van de waarderingsregels inzake de reserves betreft. Daar die niet langer wordt gebruikt, had de paragraaf over de mogelijkheid om reserves (de voormalige toegewezen geldmiddelen) aan te vullen uit de waarderingsregels moeten worden gehaald. Dat zal voor het volgende boekjaar gebeuren.

Punt 1.13*Reactie DéFI*

Het punt is een opmerking over de rekeningen en vereist daarom geen commentaar vanwege *DéFI*.

Punt 5*Reactie Ecolo*

Ecolo neemt zonder verdere commentaar nota van de vaststellingen van het Rekenhof.

DEEL 3**VERWERKING VAN DE VRAGEN GERICHT AAN ALLE POLITIEKE PARTIJEN***Reactie Groen*

GreenHouse.Brussels werd inderdaad niet opgenomen als component in de consolidatie, conform het advies van 2 mei 2018 van het Rekenhof. Groen is zich ervan bewust dat dit de vergelijkbaarheid van de cijfers negatief kan beïnvloeden. Dit was ook de reden waarom Groen om een advies verzocht en er aanvankelijk van uitging dat de opname van *GreenHouse.Brussels* in de geconsolideerde cijfers wel aangewezen was. Uiteraard zal Groen de toekomstige adviezen van de Commissie aangaande het begrip “component” nauwgezet opvolgen.

Réaction DéFI

Le point est un commentaire sur les comptes en n'appelle donc pas de commentaire de sa part.

Point 1.10*Réaction Ecolo*

Ecolo prend note des constats faits par la Cour des comptes; ces constats n'appellent pas d'autres commentaires sauf en ce qui concerne la mise en conformité des règles d'évaluation en ce qui concerne les réserves. Comme il n'est plus utilisé, le paragraphe concernant la possibilité d'alimenter des réserves (anciens fonds affectés) aurait dû être enlevé des règles d'évaluation, ce sera chose faite pour le prochain exercice.

Point 1.13*Réaction DéFI*

Le point est un commentaire sur les comptes en n'appelle donc pas de commentaire de sa part.

Point 5*Réaction Ecolo*

Ecolo prend note des constats faits par la Cour des comptes; ces constats n'appellent pas d'autres commentaires.

PARTIE 3**TRAITEMENT DES QUESTIONS ADRESSEES A L'ENSEMBLE DES PARTIS POLITIQUES***Réaction Groen*

GreenHouse.Brussels n'a en effet pas été inscrite comme composante dans la consolidation, conformément à l'avis de la Cour des comptes du 2 mai 2018. *Groen* est conscient du fait que cela peut avoir un impact négatif sur la possibilité de comparer les chiffres. C'était également la raison pour laquelle *Groen* a sollicité un avis et partait initialement du principe qu'il était bel et bien indiqué de mentionner *GreenHouse.Brussels* dans les chiffres consolidés. Il va sans dire que *Groen* suivra rigoureusement les futurs avis de la Commission concernant la notion de “composante”.